

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Кафедра педагогіки вищої школи**

**Методичні вказівки
до вивчення навчальної дисципліни**

**ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ПЕДАГОГА-ТЬЮТОРА**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки**

Дніпро-Слов'янськ – 2024

Рецензенти:

Саяпіна С.А. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Вікторенко І.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

М 54 Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми навчання: 3-тє вид. перероб. та доповн. / Уклад.: Я.В.Топольник. Дніпро-Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2024. 79 с.

Методичні вказівки укладено відповідно до освітньої програми «Педагогіка вищої школи» та навчального плану підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. У виданні відображено зміст силабусу та робочої навчальної програми «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора», подано навчально-методичні матеріали передбачені для засвоєння теоретичного матеріалу, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, дидактичне забезпечення самостійної роботи, критерії та методи оцінювання програмних результатів відповідно до сучасних тенденцій освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Друкується за рішенням Вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 1 від 03.09.2024 р.)

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Силабус навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора».....	4
Робоча навчальна програма навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора».....	14
Навчально-методичні матеріали для лекцій з навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора».....	23
Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора».....	62
Дидактичне забезпечення самостійної роботи.....	68
Контрольні питання з дисципліни.....	70
Політика щодо вивчення навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора».....	72
Інформаційно-методичне забезпечення.....	73
Додатки.....	75

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Входження України в Європейське співтовариство відкриває нові можливості для здійснення суспільних і соціально-економічних перетворень у державі з метою виходу її на провідні позиції в світі. За цих умов зростає роль вищої освіти в підготовці майбутніх фахівців з високим рівнем професійної компетентності, здатних навчатися впродовж життя, критично мислити, співпрацювати із суб'єктами освітнього процесу. З огляду на це, актуалізується пошук інноваційних підходів до підготовки педагогічних кадрів, зокрема майбутніх викладачів вищої школи, до взаємодії у професійній діяльності та надання цьому процесу системного й цілісного характеру.

Інноваційні стратегії розвитку світової спільноти зумовлюють створення такої системи освіти, завдяки якій буде можливим зростання творчого потенціалу особистості, її духовно-морального вдосконалення. Це висуває перед культурно-освітніми інституціями вимогу щодо організації освітнього процесу в такий спосіб, щоб освітньо-виховними домінантами теорії та практики розвивального виховання поставали методології й методики саморозвитку особистості, з одного боку, і програми розгорнутого професійного (педагогічного) супроводу самонавчання й самовиховання особистості – з іншого. Створення умов для переорієнтації освіти на інноваційні технології передбачає підготовку викладачів, які володіють навичками фасилітації, тьюторської майстерності.

Частково ці завдання вирішуються в ході опанування курсом «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора», вивчення якого передбачено освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» і навчальним планом підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки.

Методичні вказівки з дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора» репрезентують один із варіантів тьюторської підготовки магістрів педагогіки вищої школи з метою забезпечення загальної теоретичної і практичної підготовки здобувачів з питань сутності педагогічних (навчальних і виховних) технологій, різновидів, методики їх реалізації в освітньому процесі закладу вищої освіти, яка слугуватиме основою для їхньої практичної роботи, що пов'язана з діяльністю педагога-тьютора.

У вказівках відображено зміст силабусу та робочої навчальної програми, подано навчально-методичні матеріали передбачені для засвоєння теоретичного матеріалу, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, дидактичне забезпечення самостійної роботи (практичні завдання різного рівня складності з альтернативною основою), критерії та методи оцінювання програмних результатів відповідно до сучасних тенденцій освітнього процесу в ЗВО.

Методичні вказівки можуть бути корисними здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти, молодим викладачам закладів вищої освіти та слухачам курсів підвищення кваліфікації викладачів ЗВО.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»
підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
за освітньо-професійною програмою Педагогіка вищої школи

Розробники:

Топольник Я.В. – професор кафедри педагогіки вищої школи, доктор педагогічних наук, професор.

Рецензенти:

Саяпіна С.А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Вікторенко І.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Силабус розглянуто і схвалено на засіданні кафедри педагогіки вищої школи, протокол № 11 від «об» червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Топольник Я.В.

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою ДВНЗ «ДДПУ», протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Перший проректор _____ Набока О.Г.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
ПЕДАГОГА-ТЮТОРА

Кількість кредитів	3,5
Рік підготовки, семестр	1 2
Компонент освітньої програми	вибірковий
Викладач	Топольник Я.В. – професор кафедри педагогіки вищої школи, доктор педагогічних наук, доцент.
Контактна інформація	yannetkator@gmail.com
Консультації	кожний вівторок місяця, 13.10. – 14.30.
Анотація	об'єкт вивчення – інноваційна освітня діяльність, що

<p>навчальної дисципліни</p>	<p>здійснюється з використанням педагогічних технологій, що забезпечують реалізацію особистісно-зорієнтованої та компетентнісної парадигм професійної підготовки педагога-тьютора.</p> <p><i>предмет вивчення</i> – новітні освітні технології та методичні можливості їх застосування в професійній діяльності педагога-тьютора</p>
<p>Опис навчальної дисципліни</p>	<p><i>Мета навчальної дисципліни:</i> забезпечення загальної теоретичної і практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з питань сутності педагогічних (навчальних і виховних) технологій, різновидів, методики їх реалізації в освітньому процесі закладу вищої освіти, яка слугуватиме основою для їхньої практичної роботи, що пов'язана з діяльністю педагога-тьютора.</p> <p><i>Завдання вивчення навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – опанування концептуальними та методологічними знаннями в галузі педагогічних технологій, особливостей їх застосування під час організації освітнього процесу; – формування уміння обґрунтовано обирати та ефективно використовувати педагогічні технології, методи і засоби навчання й виховання з метою розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності педагога-тьютора; – озброєння майбутніх педагогів-тьюторів з методиками вивчення та впровадження передових педагогічних технологій в освітній процес закладів освіти; – формування власного стилю педагогічної діяльності, уміння визначати переваги та доцільність вибору тієї чи тієї педагогічної технології у процесі тьюторської діяльності. <p><i>Передумовами вивчення навчальної дисципліни є</i> набуті раніше компетентності та результати навчання з ОК: Тьюторський супровід освітньої діяльності, Педагогіка вищої школи, Моделювання освітньої підготовки і професійної діяльності фахівця, Теорія і практика вищої професійної освіти в Україні, Професійні компетентності педагога-тьютора.</p> <p><i>Ключові слова:</i> вища освіта, педагогічні технології, навчальні технології, виховні технології, інноваційна діяльність, особистісно-зорієнтоване навчання та виховання, заклади вищої освіти, педагог-тьютор.</p> <p><i>Очікувані результати навчання:</i></p> <p>Знати: пріоритетні завдання сучасної вищої освіти в контексті інноваційних змін; методологічні засади педагогічної інноватики; сутність та особливості інноваційної</p>

педагогічної діяльності; структуру готовності до інноваційної діяльності педагога-тьютора та шляхи її формування у майбутніх фахівців; сутність та особливості особистісно зорієнтованого навчання й виховання; загальну характеристику особистісно зорієнтованих технологій; сутність та особливості сучасних виховних й навчальних технологій, переваги їх над традиційними; загальну характеристику системних педагогічних технологій (виховних систем); вимоги до педагога, який реалізує технологічний підхід у навчанні й вихованні на особистісно зорієнтованих засадах;

Уміти: характеризувати інноваційну політику держави в галузі вищої освіти; оперувати категоріями та поняттями педагогічної технології; визначати та аналізувати зміст та етапи інноваційної діяльності педагога-тьютора; визначати та вирішувати проблеми включення фахівця в інноваційний процес; визначати та характеризувати сучасні педагогічні технології; аналізувати позитивні сторони особистісно зорієнтованих технологій та можливі труднощі, які зустрінуться педагогу-тьютору при практичній їх реалізації; ставити педагогічну мету та вибирати оптимальну технологію для її реалізації; моделювати фрагменти навчально-виховної діяльності з використанням різних педагогічних технологій і проектувати можливий педагогічний результат при їх застосуванні; визначати рівень своєї готовності до інноваційної педагогічної діяльності та шляхи роботи над собою для його підвищення.

Матеріали та ресурси:

Рекомендована література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017. (не перевидавалось)

2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с. (не перевидавалось)

3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.

4. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої

	<p>школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми навчання: 2-ге вид., перероб. та доповн. / Уклад.: Я.В.Топольник. Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2021. 74 с.</p> <p>5. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с. (не перевидавалось)</p> <p>6. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО- П Однорог Т.В., 2019. 424 с.</p> <p>7. Савченко В.Г., Андрушина Л.Л. Традиційні та інноваційні педагогічні технології у вищій школі: Навчальний посібник для здобувачів II і III ступенів вищої освіти. Дніпро: «Візіон», 2019. 83 с.</p> <p>8. Харагірло В.Є. Інноваційні педагогічні технології у професійній діяльності педагогів ЗП(ПТ)О: Навчально-методичний посібник. Біла Церква, 2021. 112 с.</p> <p><i>Платформи та сервіси дистанційного навчання: Moodle: дистанційний курс «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»</i> (http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/enrol/index.php?id=1156);</p> <p><i>Інформаційні ресурси в Інтернеті:</i> 1. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років: проєкт. URL: http://old.mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/</p> <p>2. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності (Постанова КМУ від 30.12.2015 р., № 1187 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 347 від 10.05.2018 р., № 180 від 03.03.2020 р. та № 365 від 24 березня 2021 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#n12</p> <p>3. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 1 лип. 2014 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18</p> <p>4. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 р.: проєкт. URL: http://osvita.ua/doc/files/news/438/43883/HE_Reforms_Strategy_11_11_2014.pdf</p>
Теми	<p>Програма навчальної дисципліни містить такі теми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інноваційна діяльність педагога-тьютора. 2. Особистісно зорієнтоване навчання та виховання. 3. Виховні технології. 4. Навчальні технології. 5. Системні педагогічні технології.
Методичні поради для викладачів	<p><i>Методи навчання:</i> поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій: словесні методи: лекція (проблемна, лекція з розгляду</p>

<p>«Як навчати?»</p>	<p>конкретних ситуацій, вікторина, лекція-консультація, круглий стіл, мультимедійна тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, семінар, диспут, дискусія; наочні методи: спостереження, демонстрація; практичні методи: обробка довідкової інформації, тезування, рецензування, самостійна робота (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, виконання завдань: конспектування, анотування, написання есе); відеометод: дистанційні, мультимедійні</p>
<p>Методичні поради для здобувачів «Як навчатися?»</p>	<p>Здобувачі опрацьовують теоретичний матеріал лекцій, виконують завдання до практичних занять, самостійної роботи.</p> <p><u>Комунікаційна політика.</u> Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану пошту. Обов'язком здобувача є перевірка мінімум один раз на тиждень поштової скриньки та перегляд повідомлень відповідного дистанційного курсу на університетській платформі Moodle. Можлива комунікація телефоном чи іншими месенджерами за вимогою здобувача.</p> <p><u>Політика відвідування занять.</u> Для здобувачів вищої освіти денної форми відвідування занять є обов'язковим – в оффлайн або онлайн режимі. Поважними причинами для неявки на заняття є хвороба, участь в університетських заходах, відрядження, які необхідно підтверджувати документами у разі тривалої (два тижні) відсутності. Про відсутність на занятті та причини відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача або особисто, або через старосту академічної групи. Якщо здобувач вищої освіти захворів, ми рекомендуємо залишатися вдома і навчатися за допомогою дистанційної платформи. За об'єктивних причин (наприклад, міжнародна мобільність) навчання може відбуватись дистанційно – в онлайн-формі, за погодженням з викладачем, деканатом.</p> <p><i>Види роботи здобувачів</i> (таблиці, схеми, графіки, есе, доповідь, мультимедійна презентація, дайджест інтерактивних технологій, моделювання (колективної творчої справи, конспекту заняття з елементами технології розв'язання винахідницьких завдань, фрагменту навчального заняття з використанням проектної технології тощо)</p>
<p>Оцінювання</p>	<p><i>Види, методи та форми контролю.</i> Види: поточний контроль, підсумковий контроль, семестровий контроль (залік). Методи: перевірка самостійної роботи, усне опитування Форми: індивідуальна та фронтальна перевірка</p>

Організаційні процедури та порядок виявлення якості засвоєння навчального матеріалу, рівня відповідності отриманих знань, умінь і навичок здобутій кваліфікації в межах освітнього процесу здійснюється відповідно до Положення про контрольні заходи у «ДДПУ» (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/003.pd>)

Політика щодо оцінювання.

Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за 100-бальною шкалою та національною п'ятибальною шкалою для заліків «зараховано», «незараховано»).

Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів.

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт	для заліків
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Критерії оцінювання заліку:

– на оцінку «зараховано» (60-100 балів) заслуговує здобувач вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу отримав зазначену кількість балів протягом семестру;

– оцінка «не зараховано» (0-59 балів) виставляється здобувачеві вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу не набрав 60 балів упродовж семестру, він має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої

освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття;

- під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена:

- за неповну відповідь;

- за кожен неправильну відповідь;

- за невчасне виконання завдання;

- за недостовірність поданої інформації;

- за недостатнє розкриття теми;

- за відсутність посилань на літературні джерела.

Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Оцінювання результатів навчання у формі семестрового заліку проводиться по закінченні вивчення навчальної дисципліни, зазвичай, на останньому практичному та/або

лабораторному занятті або в період до початку екзаменаційної сесії відповідно до графіка освітнього процесу.

На останньому аудиторному занятті викладач зобов'язаний оголосити здобувачам вищої освіти відкрито (у присутності групи) накопичені ними бали поточного оцінювання з навчальної дисципліни, отримані під час лекційних, практичних та/або лабораторних занять та за виконану самостійну роботу. Залік, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти.

Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, де формою контролю є залік, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

Розподіл балів із дисципліни

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточногоконтролю (денна форма навчання)

Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
	Max	Min	Max	Min	Max	Min
Т 1			8	4	6	4
Т 2			4	2	4	2
Т 3			12	6	8	6
Т 4			24	12	14	12
Т 5			12	6	8	6
Разом			60	30	40	30

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточногоконтролю (заочна форма навчання)

Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота	
	Max	Min	Max	Min	Max	Min
Т 1			2	1	12	6
Т 2			2	1	8	4
Т 3			4	2	16	10
Т 4			8	4	28	20
Т 5			4	2	16	10
Разом			20	10	80	50

Політика щодо дедлайнів та перескладань, академічної доброчесності: перездача та повторне вивчення дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>, Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>)

Політика щодо:

✓ *дедлайнів:* роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (від -1 бала до -5 балів).

✓ *перескладання:* у разі отримання оцінки «незадовільно» здобувач має право на два перескладання: викладачу та комісії.

У разі, якщо здобувач вищої освіти не з'явився в день складання екзамену з поважної причини, підтвердженої документально, у відомість обліку успішності ставиться запис «не з'явився», а здобувач має право перескласти екзамен викладачеві у визначений деканатом день.

Здобувач, який протягом семестру не набрав 60 балів з навчальної дисципліни, вважається недопущеним до складання екзамену з цієї дисципліни, й у відомість обліку успішності ставиться запис «не допущений». Здобувач має право допрацювати необхідні бали за погодженням з викладачем та перескласти екзамен викладачеві у визначений деканатом день.

оскарження оцінювання: Якщо здобувач не згоден з оцінюванням його знань він може звернутися до апеляційної комісії та оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

✓ *академічної доброчесності* для здобувачів передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації.

	<p>За порушення академічної доброчесності здобувачі ДДПУ можуть бути притягнуті до такої відповідальності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); – повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; – позбавлення академічної стипендії відповідно до норм чинного законодавства; – позбавлення наданих ДДПУ пільг з оплати навчання (за умови їх отримання); – усне зауваження від працівника або уповноваженого представника адміністрації (керівника кафедри, факультету тощо) та попередження про можливість притягнення до академічної відповідальності; – повторне виконання завдання; – зниження оцінки за виконання завдання; – усне чи письмове повідомлення юридичної або фізичної особи, яка здійснює оплату за навчання, про факт порушення; – виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу; – позбавлення права брати участь у конкурсах на отримання стипендій, грантів тощо; – відрахування.
<p>Переваги вивчення навчальної дисципліни «Бонус вивчення»</p>	<p>Переваги вивчення навчальної дисципліни: <i>Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розуміти основні інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти, оперувати спеціальною методико-педагогічною термінологією для розв’язання професійних завдань у різних сферах життя; – установлювати взаємозв’язки між традиційними та інноваційними методами викладання, обґрунтовувати доцільність застосованих освітніх технологій; – доцільно та ефективно використовувати освітні технології у процесі професійної діяльності; – розширювати фахові компетенції та особистісний потенціал педагога-тьютора.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»
підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
за освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи»

Розробники:

Топольник Я.В. – професор кафедри педагогіки вищої школи, доктор педагогічних наук, професор.

Рецензенти:

Саяпіна С.А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Чернякова О.В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки вищої школи, протокол № 11 від «06» червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____ Топольник Я.В.

Погоджено групою забезпечення спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Керівник групи забезпечення _____ Саяпіна С.А.

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою ДВНЗ «ДДПУ», протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Перший проректор _____ Набока О.Г.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	вибіркова	
Загальна кількість годин – 105	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2 самостійної роботи студента – 5	Лекції	
	10 год.	6 год.
	Практичні	
	24 год.	8 год.
	Самостійна робота	
71 год.	91 год.	
Вид контролю: залік		

Метою вивчення навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора» є: забезпечення загальної теоретичної і практичної підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з питань сутності педагогічних (навчальних і виховних) технологій, різновидів, методики їх реалізації в освітньому процесі закладу вищої освіти, яка слугуватиме основою для їхньої практичної роботи, що пов'язана з діяльністю педагога-тьютора.

МАТРИЦЯ

результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни (вибірковий компонент) «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»

Результати навчання	Методи навчання	Методи контролю
<p>Знати: пріоритетні завдання сучасної вищої освіти в контексті інноваційних змін; методологічні засади педагогічної інноватики; сутність та особливості інноваційної педагогічної діяльності; структуру готовності до інноваційної діяльності педагога-тьютора та шляхи її формування у майбутніх фахівців; сутність та особливості особистісно зорієнтованого навчання й виховання; загальну характеристику особистісно зорієнтованих технологій; сутність та особливості сучасних виховних й навчальних технологій, переваги їх над традиційними; загальну характеристику системних педагогічних технологій (виховних систем); вимоги до педагога, який реалізує технологічний підхід у навчанні й вихованні на особистісно зорієнтованих засадах;</p> <p>Уміти: характеризувати інноваційну</p>	<p>Поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій:</p> <p>– словесні методи: лекція (проблемна, лекція з розгляду конкретних ситуацій, вікторина, лекція-консультація, круглий стіл, мультимедійна тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, семінар, диспут, дискусія;</p> <p>– наочні методи: спостереження, демонстрація;</p> <p>– практичні методи: обробка довідкової інформації, тезування, рецензування, самостійна робота (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, виконання завдань: конспектування, анотування, написання</p>	<p>спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне та письмове опитування, практична перевірка, рейтинговий контроль, взаємоконтроль (взаємооцінка), самоконтроль, оцінювання самостійної роботи (таблиці, схеми, графіки, есе, доповідь, мультимедійна презентація, дайджест інтерактивних технологій, моделювання (колективної творчої справи, конспекту заняття з елементами технології розв'язання винахідницьких завдань, фрагменту навчального заняття з використанням проектної технології тощо), залік.</p>

<p>політику держави в галузі вищої освіти; оперувати категоріями та поняттями педагогічної технології; визначати та аналізувати зміст та етапи інноваційної діяльності педагога-тьютора; визначати та вирішувати проблеми включення фахівця в інноваційний процес; визначати та характеризувати сучасні педагогічні технології; аналізувати позитивні сторони особистісно зорієнтованих технологій та можливі труднощі, які зустрінуться педагогу-тьютору при практичній їх реалізації; ставити педагогічну мету та вибирати оптимальну технологію для її реалізації; моделювати фрагменти навчально-виховної діяльності з використанням різних педагогічних технологій і проектувати можливий педагогічний результат при їх застосуванні; визначати рівень своєї готовності до інноваційної педагогічної діяльності та шляхи роботи над собою для його підвищення.</p>	<p>есе); – відеометод: дистанційні, мультимедійні</p>	
---	---	--

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
л.		пр.	лаб.	с.р.	л.		пр.	лаб.	с.р.	
Тема 1. Інноваційна діяльність педагога-тьютора	16	2	2		12	17	1	1		15
Тема 2. Особистісно зорієнтоване навчання та виховання	11	2	4		5	10	1	1		8
Тема 3. Виховні технології	24	2	6		16	25	1	2		22
Тема 4. Навчальні технології	30	2	6		22	29	1	2		26
Тема 5. Системні педагогічні технології	24	2	6		16	24	2	2		20
Усього годин	105	10	24		71	105	6	8		91

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Інноваційна діяльність педагога-тьютора	2	1
2	Особистісно зорієнтоване навчання та виховання	2	1
3	Виховні технології	2	1
4	Навчальні технології	2	1
5	Системні педагогічні технології	2	2
	Разом	10	6

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Сутність інноваційної діяльності педагога-тьютора	2	1
2	Сутність і особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання	4	1
3	Традиційні та інноваційні виховні технології	6	2
4	Сучасні навчальні технології	6	2
5	Виховна система як системна педагогічна технологія	6	2
	Разом	24	8

4.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти	12	15
2	Нова філософія освіти	5	8
3	Сутність та особливості впровадження виховних технологій	16	22
4	Інноваційні навчальні технології	22	26
5	Авторська школа як інноваційна виховна система	16	20
	Разом	71	91

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Результати навчання здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни визначаються у балах, що виставляються згідно з критеріями оцінювання, затвердженими в ДДПУ, а саме за 100-бальною шкалою та національною п'ятибальною шкалою для заліків «зараховано», «незараховано»).

Навчальна дисципліна оцінюється максимальною оцінкою у 100 балів.

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

Критерії оцінювання заліку:

– на оцінку «*зараховано*» (60-100 балів) заслуговує здобувач вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу отримав зазначену кількість балів протягом семестру;

— оцінка «*не зараховано*» (0-59 балів) виставляється здобувачеві вищої освіти, який за час відвідування лекційних, практичних та/або лабораторних занять й за виконану самостійну роботу не набрав 60 балів упродовж семестру, він має прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти за лекції здійснюється за такими критеріями: присутність здобувача на лекції, складання її конспекту та активна участь у перебігу лекції.

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну й ґрунтовну відповідь на сформульоване запитання з теми заняття;

- під час тестування – за правильні відповіді на запитання тесту з теми заняття;

- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами й математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Оцінювання рефератів, доповідей, есе, презентацій тощо за визначеними темами здійснюється відповідно до таких критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту, має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на використану літературу та джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У разі виявлення невідповідності результатів навчання окремим критеріям із тієї чи тієї форми контролю знань кількість балів, яка виставляється здобувачу, може бути знижена:

- за неповну відповідь;

- за кожна неправильну відповідь;

- за невчасне виконання завдання;

- за недостовірність поданої інформації;

- за недостатнє розкриття теми;

- за відсутність посилань на літературні джерела.

Результати поточних контролів рівня знань здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання (у вигляді певної кількості отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем наприкінці кожного заняття до їхнього відома, виставляються в Журнал обліку роботи академічної групи та є підставою для одержання допуску до підсумкового контролю.

Оцінювання результатів навчання у формі семестрового заліку проводиться по закінченні вивчення навчальної дисципліни, зазвичай, на останньому практичному та/або лабораторному занятті або в період до початку екзаменаційної сесії відповідно до графіка освітнього процесу.

На останньому аудиторному занятті викладач зобов'язаний оголосити здобувачам вищої освіти відкрито (у присутності групи) накопичені ними бали поточного оцінювання з навчальної дисципліни, отримані під час лекційних, практичних та/або лабораторних занять та за виконану самостійну роботу. Залік, як форма контролю, передбачає зарахування здобувачеві балів, накопичених за результатами поточного оцінювання з навчальної

дисципліни (за наявності у здобувача не менше 60 балів за поточну роботу – без додаткового опитування) й не вимагає обов'язкової присутності здобувача вищої освіти.

Здобувач має право (за бажанням) підвищити власний результат оцінювання в балах з навчальної дисципліни, де формою контролю є залік, шляхом виконання завдань самостійної роботи, але не пізніше ніж до початку екзаменаційної сесії.

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю, взаємоконтролю (взаємооцінювання), самоконтролю (рефлексія, самооцінювання), усного, письмового опитування, оцінювання самостійної роботи (таблиці, схеми, графіки, есе, доповідь, мультимедійна презентація, дайджест інтерактивних технологій, моделювання (колективної творчої справи, конспекту заняття з елементами технології розв'язання винахідницьких завдань, фрагменту навчального заняття з використанням проектної технології тощо), семестровий залік.

7. Рекомендована література

Основна

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017. (не перевидавалось)

2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.- упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с. (не перевидавалось)

3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.- метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.

4. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки денної та заочної форми навчання: 2-ге вид., перероб. та доповн. / Уклад.: Я.В.Топольник. Дніпро-Слов'янськ: ДВНЗ «ДДПУ», 2024. 74 с.

5. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с. (не перевидавалось)

6. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО- П Однорог Т.В., 2019. 424 с.

7. Савченко В.Г., Андрюшина Л.Л. Традиційні та інноваційні педагогічні технології у вищій школі: Навчальний посібник для здобувачів II і III ступенів вищої освіти. Дніпро: «Візіон», 2019. 83 с.

8. Харагірло В.Є. Інноваційні педагогічні технології у професійній діяльності педагогів ЗП(ПТ)О: Навчально-методичний посібник. Біла Церква, 2021. 112 с.

Допоміжна

1. Акініна Н.Л. Тьюторство: зарубіжний досвід. *Історико-педагогічні студії: науковий часопис*, 2018. №11 – 12. С.33 – 38. (не перевидавалось)

2. Жовтоніжко І.М., Бабакішієва Є.Н. Деякі відмінності використання тьюторської діяльності в системі дистанційної освіти. *Педагогіка: традиції та інновації*. 2017. С. 159–163. (не перевидавалось)

3. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків : Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с. (не перевидавалось)

4. Меркулова Н.В. Професійна підготовка тьюторів у вищих навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 54. С. 173–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2017_54_24 (не перевидавалось)

5. Методичні вказівки щодо семінарських занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Сучасні технології освітнього процесу» для підготовки доктора філософії денної та вечірньої форм навчання за всіма спеціальностями / Укл. Т.Б.Поясок, О.І.Беспарточна. Кременчук, 2018. 92 с. (не перевидавалось)

6. Осадча К. Сучасні моделі підготовки педагогів до здійснення тьюторської діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2018. Вип. 1. С. 207-214. (не перевидавалось)

7. Чаюн Н.С. Тьюторська діяльність: сутнісні основи, практика, перспективи. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. 2 (58). С. 8–19.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років: проєкт. URL: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncept.pdf

2. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності (Постанова КМУ від 30.12.2015 р., № 1187 (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 347 від 10.05.2018 р., № 180 від 03.03.2020 р. та № 365 від 24 березня 2021 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF#Text>

3. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 1 лип. 2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

4. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 776 від 16.07.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

9. Посилання на дистанційний курс

Дистанційний курс «Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»

(<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/enrol/index.php?id=1156>).

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЛЕКЦІЙ
з навчальної дисципліни
«Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»

Тема 1. Інноваційна діяльність педагога-тьютора.

Мета вивчення надати поняття про особливості інноваційної діяльності та педагогічну культуру педагога-тьютора.

План:

1. Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти.
2. Класифікація педагогічних нововведень.
3. Сутність інноваційної діяльності педагога-тьютора.
4. Формування готовності педагога-тьютора до інноваційної діяльності.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Ключові поняття: інноваційна діяльність педагога-тьютора, педагог-новатор, інноваційна компетентність педагога-тьютора, рівні прояву готовності педагога до інноваційної діяльності, професійні якості педагога-новатора.

Основний зміст

1. Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти.

Розвиток освіти у світовому соціальному просторі привів до появи нової галузі педагогічних знань – педагогічної інноватики (лат. innovatio – оновлення, зміна) – науки про створення, оцінювання і використання педагогічних новацій. У зарубіжній педагогіці дослідження інновацій започатковані в 60-х роках ХХ ст. Вони зосереджені переважно на теоретичному обґрунтуванні, аналізі різноманітних інноваційних процесів у системі навчання і виховання, виробленні практичних рекомендацій щодо освоєння, впровадження новацій, забезпечення оптимального режиму функціонування інноваційних проектів і програм. Проблеми інновацій

досліджують сербський педагог К.Ангеловський, англійські й американські педагоги Х.Барнет, Д.Гамільтон, Н.Грос, У.Кінгстон, Н.Лагервей, М.Майлз, А.Хаберман, Р.Хейвлок та інші. Створюються інформаційні служби, започатковуються програми впровадження педагогічних інновацій, проведення міжнародних конференцій, випуск педагогічних видань.

В Україні розвиток педагогічної інноватики припадає на 80-90-і роки ХХ століття, не припиняється і сьогодні, Викликаний він суперечностями між суспільними потребами і реальним станом навчального процесу.

Базовим компонентом інноваційного процесу є інновація.

Інновація – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

У постіндустріальному суспільстві чи не на перше місце виходить інноваційна діяльність у соціальній сфері, яка своїм змістом зорієнтована на людину (освіта, медицина тощо).

Тлумачень поняття «інновація» є багато. Дичківська І.М. у навчальному посібнику «Інноваційні педагогічні технології» наводить десять (с. 22-23). Найчастіше його вживають у педагогіці в таких значеннях: форма організації інноваційної діяльності; сукупність нових професійних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем навчання і виховання з позицій особистісно орієнтованої освіти; зміни в освітній практиці; комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного засобу в галузі техніки, технології, педагогіки, наукових досліджень; результат інноваційного процесу.

Інновацію розглядають як процес і як результат. Інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини. Інновація як результат має на увазі створене нове («новації»).

Розрізняють поняття новація та інновація. *Новація* – це нове, нова ідея, засіб, які створені людиною (новатором), *інновація* – та нова ідея, засіб, які втілені в практику.

Новизна – один із основних критеріїв оцінювання педагогічних досліджень, результат творчого пошуку, властивість і самоцінність нововведення.

Новизна завжди має конкретно-історичний характер. Те, що є новим сьогодні, завтра може стати нормою, а післязавтра – навіть гальмом розвитку.

У педагогіці розрізняють новизну: абсолютну; відносну (часткову, умовну, місцеву); суб'єктивну; псевдоновизну (коли нововведення не дають користь).

Вимірювання новизни об'єктів здійснює *педагогічна кваліметрія* – наука, яка займається кількісним оцінюванням педагогічних об'єктів переважно методом групових експертних оцінок.

З виявами новизни в педагогічній інновації пов'язана проблема педагогічної творчості. Результатами педагогічної творчості можуть бути :

– педагогічні відкриття (Коменський, Песталоцці, Макаренко, Дьюї);

- педагогічні винаходи (Шаталов, Лисенкова, Іванов);
- педагогічні вдосконалення (Гузик, Палтишев). Інноваційні освітні процеси – зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища.

Основу і зміст інноваційних процесів становить *інноваційна діяльність* – діяльність з оновлення педагогічного процесу, внесення новоутворень у традиційну систему, що передбачає високий ступінь педагогічної творчості.

Інноваційною діяльністю займаються багато педагогів, яких можна умовно поділити на три групи:

- педагоги-винахідники, які приходять до нового в результаті власних пошуків;
- педагоги-модернізатори, що вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем задля позитивного результату;
- педагоги-майстри – які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи.

2. Класифікація педагогічних нововведень.

Ця класифікація дещо умовна, різні автори пропонують свою. Зупинимось на класифікації, запропонованій І.Дичківською (8 груп).

1. Залежно від сфери застосування: інновації в змісті освіти; інновації в технології навчання й виховання; інновації в організації педагогічного процесу; інновації в управлінні освітою; інновації в освітній екології (будівельні матеріали, інтер'єр, архітектура).

2. Залежно від масштабу нововведень: часткові (локальні, одиничні); модульні (кілька часткових, пов'язаних між собою); системні (охоплюють весь навчальний заклад, авторська школа).

3. Залежно від інноваційного потенціалу: модифікаційні нововведення (удосконалення, модифікація того, що є); комбінаторні (конструктивне поєднання відомих елементів); радикальні (відкриття: класно-урочна система, «космічне виховання» М.Монтессорі);

4. Залежно від позиції свого попередника: заміщуючі нововведення (заміна одних форм роботи іншими (Дальтон-план); відкриваючі (освоєння нової технології: комп'ютеризація освітнього процесу); ретровведення (введення того, що було забуте, довгий час не застосовувалось: історія релігій, християнська етика, психологія, логіка тощо).

5. Залежно від місця появи: нововведення в науці (педагогічні теорії); нововведення в практиці.

6. Залежно від часу появи: історичні нововведення (відродження історико-педагогічної спадщини в нових умовах); сучасні нововведення.

7. Залежно від рівня очікування, планування і прогнозування: очікувані (планові); неочікувані (незаплановані).

8. Залежно від галузі педагогічного знання: виховні (в галузі виховання); дидактичні (в галузі навчання); історико-педагогічні.

3. Сутність інноваційної діяльності педагога-тьютора.

Інноваційна педагогічна діяльність – це заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики. Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові чи вдосконалені.

Інноваційна педагогічна діяльність може здійснюватись як у традиційних навчальних закладах (дошкільних установах, школах), так і в закладах нового типу (гімназіях, ліцеях). Здебільшого вона здійснюється емпіричним шляхом (спроб і помилок).

Інноваційна педагогічна діяльність – це творча діяльність. Оскільки це педагогічна діяльність (учні і вчитель – суб'єкти), то це співтворчість.

Провідним методом інноваційної діяльності педагога є педагогічний експеримент – метод, який передбачає вивчення ефективності нових форм і методів педагогічної діяльності.

Для педагогів, які працюють в інноваційному режимі, велике значення має вивчення передового педагогічного досвіду, особливо такого його виду, як новаторський.

Крім того, інноваційна педагогічна діяльність передбачає створення власного передового педагогічного досвіду: обґрунтування його актуальності; визначення його об'єкта та провідної ідеї; підведення теоретичної бази; розробка технології досвіду; демонстрація результатів через обнародування і публікацію.

Педагогічна кваліметрія визначає параметри педагогічного аналізу інноваційної діяльності, критерії оцінювання рівня інноваційного потенціалу педагогічного колективу та ін..

Інноваційна педагогічна діяльність структурно охоплює зовнішні (мета, засоби досягнення, об'єкт впливу, суб'єкт діяльності, результат) і внутрішні (мотивація, зміст, операції) компоненти.

Як всяка педагогічна діяльність вона виконує гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську функції.

Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний (або особистісно зорієнтований) підхід (спрямований на розвиток особистості), гуманістична природа, творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка мотивованість на пошук нового в організації педагогічного процесу.

Отже, інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем. Її результати – структурні та змістові зміни в роботі закладу, освітньої системи, а також створення якісно нової педагогічної практики – авторського закладу чи радикального реформування усієї освітньої системи.

4. Формування готовності педагога-тьютора до інноваційної діяльності.

Упровадження нової ідеї, проекту або технології часто наштовхується на різні перешкоди або бар'єри. Вони можуть бути зовнішніми і внутрішніми.

Зовнішні:

- соціальні (несумісність нового з цінностями, прийнятими в суспільстві);
- організаційні (протидія керівних органів втіленню нововведень);
- методичні (брак методичного забезпечення);
- матеріально-технічні (рівень заробітної плати, відсутність необхідної техніки).

Внутрішні бар'єри – особистісні, психологічні. Вони різні в різних організаціях, на різних етапах нововведення.

К.Роджерс ділить всіх людей взагалі на групи в залежності від здатності до інноваційної діяльності, творчості:

- новатори (2,5%);
- ранні раціоналізатори (13,5%);
- попередня більшість (34%);
- пізня більшість (34%);
- ті, що коливаються (16%);
- ті, що зрештою сприймають інновації (13,5%);
- ті, що ніколи не сприймають (2,5%).

К.Ангеловські вважає, що вчителів можна поділити на такі групи:

- новатори – 7%;
- передові вчителі, які приймають і впроваджують новації – 45%;
- конформісти (погоджуються з перевіреними новаціями, але пізніше) – 18%;
- традиціоналісти – надають перевагу традиційним засобам навчання і виховання – 8%;
- консерватори (довше всіх опираються) – 22%.

Це свідчить про те, що природа людини (педагога) різна, різні й умови, в яких вони живуть і працюють, тому й виникають психологічні бар'єри до сприйняття новацій.

Причини, які заважають особистісному вияву творчої діяльності, можуть бути такі: схильність до конформізму; боязнь видатися нерозумним і смішним у своїх судженнях; боязнь видатися надто екстравагантним у критиці чужих думок; невміння реалізовувати нові способи і форми здійснення педагогічної діяльності; недостатня розвиненість індивідуального творчого потенціалу; відсутність потреби впроваджувати нове; боязнь помсти людини, чия позиція піддається критиці; особистісна тривожність, невпевненість у собі, знижена самооцінка; ригідність (негнучкість) мислення.

З'ясуванню особливостей прояву бар'єрів інноваційної педагогічної діяльності служать різноманітні методи вивчення здатності педагога до саморозвитку. Уміння подолати внутрішні бар'єри є важливою ознакою готовності педагога до індивідуальної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – важливий компонент професійної готовності, передумова ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу.

У процесі підготовки (формування готовності) до практичної педагогічної діяльності майбутній педагог має набути: розвинену творчу уяву; стійку систему знань, що розкривають суть, структуру і види інноваційної педагогічної діяльності; уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації; психолого-педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у систему освіти; спеціальні психолого-педагогічні методи, прийоми і засоби, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну педагогічну діяльність.

Необхідно взяти на озброєння те, що під час освітнього процесу треба буде вміти реалізовувати: педагогічний гуманізм; емпатійне розуміння вихованців; співробітництво; діалогізм (здатність до діалогу з дитиною); особистісну позицію.

Ученими виділяються такі структурні компоненти готовності:

- мотиваційний (усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій та їх ролі у розв’язанні проблем педагогічної освіти) ;
- когнітивний (сукупність знань педагога про суть і специфіку інноваційних педагогічних технологій та умінь застосовувати їх у власній професійній діяльності);
- вольовий (здатність завершувати розпочату справу, долати труднощі, які виникають при застосуванні нововведень);
- креативний (здатність до оригінального розв’язання педагогічних завдань) ;
- рефлексивний (пізнання й аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності).

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками: усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці; інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи; зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на експериментальну діяльність; готовність до подолання труднощів, пов’язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності; володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових.

На основі співвідношення і міри вияву цих показників виокремлюють такі рівні сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності:

- інтуїтивний (інтуїтивна налаштованість на позитивне сприйняття нового);
- репродуктивний (сам застосовує, але зрідка);
- пошуковий (намагаються працювати по-новому, осмислено, сміливо);
- творчий (володіють технологіями теоретично і практично, створюють нові).

Як видно, кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових, вищих рівнів.

З метою формування готовності до інноваційної діяльності майбутній педагог може: брати активну участь у навчальних заняттях, груповій роботі, дискусіях; осмислювати інноваційні ідеї, технології, техніки самостійно для наступного використання у практичній діяльності.

Питання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте передумови виникнення педагогічної інноватики в Україні.
2. Визначте основні компоненти інноваційного процесу.
3. Які форми і продукти інноваційної діяльності педагога-тьютора?
4. У чому полягає значення передового педагогічного досвіду у інноваційній діяльності майбутнього фахівця?
5. Які антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності педагога-тьютора, шляхи їх подолання?
6. У чому виявляється сутність готовності педагога-тьютора до інноваційної діяльності?
7. На скільки доцільною, на ваш погляд, є діагностика готовності викладача до інноваційної діяльності?

Тема 2. Особистісно зорієнтоване навчання та виховання.

Мета вивчення мати уявлення про сутність та особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання.

План:

1. Нова філософія освіти.
2. Сутність і особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання.
3. Загальні підходи до класифікації особистісно зорієнтованих технологій.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.

2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Ключові поняття: філософія, освіта, парадигма, навчання, виховання, особистість, компетентність, компетенція, технологія, педагогічна технологія, особистісно зорієнтовані технології.

Основний зміст

1. Нова філософія освіти.

Розвиток інноваційних процесів у освіті на сучасному етапі є об'єктивною закономірністю, що зумовлюється: інтенсивним розвитком інформаційних технологій у всіх сферах людського буття; оновленням змісту філософії сучасної освіти, центром якої став загальнолюдський цілісний аспект; гуманістично зорієнтованим характером взаємодії учасників навчально-виховного процесу; необхідністю формування творчої особистості вихованця, його готовності до активної діяльності в нових соціально-економічних умовах.

Нова філософія освіти розглядає педагогічну діяльність з позицій парадигми особистісно орієнтованої освіти.

Парадигма – усталена, звична точка зору, стандарт, зразок у розв'язанні освітніх, виховних і дослідницьких завдань.

Традиційна парадигма («знаннєва») має в основі формування в учнів знань, умінь і навичок, а також ідеалів і цінностей, які сприяють індивідуальному розвитку людини й збереження соціального порядку. У центрі навчального процесу знаходиться вчитель. Учень є його об'єктом. Навчальний процес зорієнтований на зовнішню мотивацію, з елементами примушування. Метою освіти є знання, уміння і навички. Зміст освіти має стало окреслений обсяг, формується суто за предметами.

Методика навчання спрямована на «середнього» учня. У процесі контролю увага акцентується на відтворенні завченого змісту. Оцінювання констатує наявний рівень знань, умінь і навичок безвідносно до минулого чи сучасного.

Нова гуманістична парадигма («розвивальна») ставить у центр уваги учня як суб'єкта життя, як вільну і духовну особистість, яка має потребу в саморозвитку.

Її називають особистісно зорієнтованою. У центрі навчального процесу – учень, який є його суб'єктом. Орієнтація – на внутрішню мотивацію, що ґрунтується на радості пізнання та на успіху. Основною метою навчання є вироблення позитивного ставлення до нього. Зміст освіти є засобом досягнення мети, формується на внутрішньопредметному та міжпредметному рівнях. Методика навчання спрямована на колективну та індивідуальну діяльність в групах з метою формування комунікативних навичок. Оцінювання має форму загальних рекомендацій, скероване на констатацію успіху, стимулює зусилля учнів до самооцінювання, саморегуляції та самоосвіти.

Традиційну освіту постійно критикували за те, що її результатом є знання, уміння і навички (ЗУНи).

На сучасному етапі все більше говорять про компетентності (компетенції) як результат освіти. (Компетентний – знаючий, здатний до чогось, уміючий, досвідчений). Розвивальна парадигма освіти передбачає визначити якість освіти за наявністю у школяра (чи студента) сукупності компетенцій. *Сучасними вченими виділяються так звані ключові компетенції*: здоров'язбереження; ціннісно-сенсової орієнтації в світі; інтеграції (уміння узагальнювати, до наявних знань додавати нові); громадянськості; самовдосконалення; соціальної взаємодії; спілкування; пізнавальної діяльності; предметної діяльності; інформаційних технологій.

Компетентнісний підхід приведе до значних змін у змісті освіти, до повної відмови від предметно побудованих навчальних планів. Але це віддалене майбутнє. Першим кроком є особистісно зорієнтований підхід до школярів у педагогічному процесі.

2. Сутність і особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання.

Витоки особистісно орієнтованого підходу до навчання і виховання – у гуманістичній психології і педагогії 70-80-х років ХХ століття. Такі всесвітньо відомі вчені, як А.Маслоу, К.Роджерс, Е.Фромм, Р.Бернс та інші, спираючись на гуманістичні ідеї вчених епохи Відродження (Т.Мора, Т.Кампанелла), представників нового часу (Я.Коменського, Ж.-Ж.Руссо), класиків (Й.Г.Песталоцці) проголосили необхідність поставити в центр виховання людину як вищу цінність, її можливості, досвід, здоров'я, творчий розвиток.

У 80-ті, а особливо у 90-ті роки ХХ ст. соціально-економічна ситуація в нашій країні привела до зацікавленості як вчених, так і найширших мас учительства цією проблемою.

Сучасні вимоги до формування особистісного підходу поступово визначалися у дослідженнях К.Альбуханової-Славської, В.Серикова, І.Якиманської (Росія), І.Беха, І.Єрмакова, О.Пехоти, С.Подмазіна, В.Рибалки, Л.Сохань та ін.(Україна). *Ними визначено такі основні ознаки особистісно зорієнтованої навчально-виховної моделі:*

- дитина виступає суб'єктом пізнання і спілкування;

- мета – розвиток особистості школяра з урахуванням його можливостей і схильностей;
- педагог ставиться до дитини як вищої цінності;
- стратегія поведінки педагога полягає у створенні таких ситуацій, які сприяють максимальному розкриттю можливостей індивідуального зростання школяра, стимулюють його внутрішні сили до творчого саморозвитку і самовдосконалення;
- кожен вихованець бачить індивідуальність у собі та і в інших, має власну гідність та поважає гідність інших;
- співпраця вчителя і учнів базується за типом «дорослий-дорослий» (рівноправні позиції: учень отримує можливість виявляти самостійність мислення, незалежність, здатність до вибору тощо).

Особистісно зорієнтований підхід у навчально-виховному процесі здійснюється найефективніше, якщо:

- у кожному учневі вчитель бачить неповторну індивідуальність;
- педагог спирається на емоційну сферу дитини, розвиває її гуманістичні почуття;
- учитель вводить учнів у різноманітні педагогічні ситуації особистісного вибору, співпереживання гарантованого успіху, спланованої довіри, творчості;
- здійснюється особистий контакт учня з учителем, утвердження людської гідності;
- забезпечується звернення дитини на саму себе (самопізнання, осмислення своїх бажань, прогнозування наслідків своїх дій і вчинків, узгодження цілей діяльності із засобами їх досягнення);
- культивуються діалогічні форми педагогічної взаємодії вчителя з учнями як домінуючого виду навчально-виховного спілкування (обмін думками);
- забезпечується орієнтація на виявлення власних моделей учіння школяра, тобто найбільш ефективних для нього способів пізнання дійсності;
- вихованцеві надається можливість свободи вибору того виду діяльності, де він може реалізувати себе як індивідуальність (виявити свої інтереси, потреби, здібності);
- педагог розвиває у себе вміння співпереживати учневі, виявляти доброзичливість, ставити себе на місце учня, заглиблюватись у свій психічний світ, в особливості своєї індивідуальності, спілкування з учнем, вміння встановлювати паритетну позицію з учнем.

Перехід на особистісно зорієнтоване навчання призводить до суттєвих змін у педагогічній діяльності вчителя. Вчитель стає організатором навчання, через зміст якого передає соціокультурні зразки пізнання, організатором учіння, тобто індивідуальної пізнавальної діяльності школяра через колективні форми роботи, компетентним консультантом і помічником, який володіє необхідними для цього знаннями і вміннями, а також посередником між учнем, учнівським колективом у цілому та засобами інформації.

Повністю перейти на нову парадигму (особистісно орієнтовану модель) навчання і виховання за умови, коли навчальні плани, програми однакові для всіх, зберігаються вимоги оцінки, контролю, інспектування, ми ще не готові – ні матеріально, ні психологічно.

Підласий І. називає особистісно орієнтоване навчання і виховання моделлю «пересиченого життєвими благами споживача, перед яким не стоїть проблема заробити шматок хліба своїми мізгами і руками».

Але повернутись до авторитарної школи після того, як ми перейнялися гуманістичними ідеями, вже не зможемо.

Це не означає, що в умовах традиційного навчання і виховання не можна використовувати окремі елементи особистісно орієнтованого, наприклад, гуманістичні технології. Усі ці технології досить вільно вписуються в традиційну педагогічну систему за умови, коли вчитель змінить сам підхід до процесів навчання і виховання, ставлення до учнів (усвідомить, що в педагогічному процесі учень є центральною фігурою, що пізнавальна діяльність учня є головною, а не викладання, що пріоритет за самостійним здобуттям і застосуванням знань, а не засвоєнням і відтворенням готових, і що найкраще нові знання здобувати в колективних роздумах, дискусіях, дослідженнях.

3. Загальні підходи до класифікації особистісно зорієнтованих технологій.

Технологія в загальному розумінні цього слова – наука про майстерність, про те, як краще досягти бажаного результату. *Педагогічна технологія* – це науково обґрунтована системна модель діяльності вчителя, яка містить опис алгоритму його дій у розв'язанні певної навчально-виховної проблеми. Особистісно зорієнтовані педагогічні технології описують процес спільної діяльності вчителя й учнів, який забезпечує умови для розвитку і саморозвитку особистості з метою досягнення визначеного результату навчання та виховання. Застосування таких технологій у професійній діяльності допоможе вчителю успішніше розв'язувати педагогічні задачі, зробить навчання й виховання більш прогнозованими й керованими процесами.

Педагогами сформульовано головні вимоги до особистісно зорієнтованих технологій:

- навчальний матеріал повинен забезпечувати виявлення змісту суб'єктного досвіду учня, включаючи досвід його попереднього навчання;
- виклад знань у підручнику (вчителем) повинен бути спрямований не тільки на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення предметного змісту, а також на постійне перетворення набутого суб'єктного досвіду кожного учня;
- у процесі навчання необхідне постійне узгодження суб'єктного досвіду учнів із науковим змістом здобутих знань;

– активне стимулювання учня до самоцінної освітньої діяльності, зміст і форми якої повинні забезпечувати учневі можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження в ході оволодіння знаннями;

– конструювання та організація навчального матеріалу, який дає змогу учневі вибирати його зміст, вид і форму при виконанні завдань, розв'язуванні задач тощо;

– виявлення та оцінка способів навчальної роботи, якими користується учень самостійно, стійко, продуктивно;

– необхідно забезпечувати контроль і оцінку не тільки результату, а й головним чином процесу учіння;

– освітній процес повинен забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку учня як суб'єкта своєї діяльності.

Усі висловлені вище положення спрямовують на реалізацію принципу суб'єктності освіти (учень – суб'єкт пізнання), а також на пошук тих педагогічних технологій, які сприятимуть особистісному розвитку учня в ході навчально-пізнавальної діяльності, в освітньому процесі, у побудові його життєдіяльності.

Різними педагогами робляться спроби класифікувати сучасні технології. В.Гузєєв виділяє універсальні, обмежені та специфічні технології, І.Дичківська – системні, модульні та локальні технології, Г.Ксензова – технології пояснювально-ілюстративного навчання, особистісно зорієнтовані технології та технології розвивального навчання. Г.Сазоненко до особистісно зорієнтованих технологій відносить технологію повного засвоєння знань (автори: Дж.Керролл, Б.Блум, М.Кларін), технологію різнорівневого навчання (автори: Дж.Керролл, Б.Блум, З.Калмикова), технологію колективного навчання (автори: А.Рівін, В.Дяченко) і технологію модульного навчання (автор П.Юцявічене).

Детально і, на нашу думку, найзручніше для подальшої характеристики, класифікує технології особистісного спрямування, які можна використати для модернізації традиційної навчально-виховної системи, В.Кукушин:

1) Педагогічні технології на основі гуманізації і демократизації педагогічних стосунків:

– гуманно-особистісна технологія Ш.Амонашвілі;

– викладання літератури як людинознавства Є.Ільїна.

2) Педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності учнів:

– ігрові технології;

– проблемне навчання;

– використання опорних сигналів В.Шаталова;

– комунікативне навчання Є.Пассова.

3) Педагогічні технології на основі ефективності організації й управління процесом навчання:

– програмоване навчання;

- диференційоване навчання (Н.Гузик);
- індивідуальне навчання (І.Унт);
- перспективно-випереджувальне навчання (С.Лисенкова);
- групові форми роботи, колективний спосіб навчання (І.Первін, В.Дяченко);

- комп'ютерні (інформаційні) технології;

4) Педагогічні технології на основі методичного вдосконалення і дидактичного реконструювання навчального матеріалу:

- укрупнення дидактичних одиниць (УДЄ) П.Єрдієва;
- технологія «діалог культур» В.Біблера і С.Курганова;
- технологія «Екологія і діалектика» Л.Тарасова;
- технологія реалізації теорії поетапного формування розумових дій М.Воловича.

5) Природовідповідні технології, що використовують методи народної педагогіки, які спираються на природні процеси розвитку дитини:

- навчання за Л.Толстим;
- виховання грамотності за А.Кушнірем;
- технологія М.Монтессорі.

6) Альтернативні технології:

- вальдорфська педагогіка;
- технологія вільної праці С.Френе;
- технологія імовірностей освіти А.Лобка та ін.

7) Комплексні технології (авторські школи):

- школа самовизначення А.Тубельського;
- школа для всіх Є.Ямбурга;
- школа М.Щетініна;
- школа-парк М.Балана;
- школа М.Гузика;
- школа О.Захаренка;
- педагогіка життєтворчості:
- Український колеж ім. В.Сухомлинського;
- «Козацька республіка» та інші.

8) Технології виховного процесу:

- технологія педагогічної підтримки (О.Газман);
- технологія колективного творчого виховання (І.Іванов);
- технологія створення ситуації успіху (А.Белкін);
- технологія розв'язання винахідницьких задач – ТРВЗ (С.Альтшуллер).

Питання для самостійної роботи:

1. У чому полягають особливості традиційної та нової парадигм в освіті?

2. Які основні ознаки сучасної особистісно зорієнтованої навчально-виховної моделі?

3. Які умови ефективності здійснення особистісно зорієнтованого підходу у навчально-виховному процесі?

4. Які головні вимоги до особистісно зорієнтованих технологій?
5. Які принципи особистісно зорієнтованого навчання й виховання?
6. Яка існує класифікація педагогічних технологій особистісного спрямування?

Тема 3. Виховні технології.

Мета вивчення мати уявлення про сутність та особливості виховних технологій.

План:

1. Традиційна педагогічна технологія.
2. Технологія педагогічної підтримки.
3. Педагогіка співробітництва.
4. Технологія створення ситуації успіху.
5. Технологія колективного творчого виховання.
6. Технології формування творчої особистості.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Ключові поняття: педагогічна технологія, педагогічна підтримка, педагогіка співробітництва, ситуація успіху, творче виховання, колектив, творча особистість.

Основний зміст

1. Традиційна педагогічна технологія.

Загальна характеристика педагогічних технологій містить такі структурні елементи:

- мета;
- концептуальна частина – філософські та психолого-педагогічні ідеї, що лежать в її основі;
- змістова частина – опис особливостей змісту освіти чи виховання, що використовуються в даній технології;

– процесуальна частина – власне технологічний процес: етапи педагогічного процесу, форми, методи, прийоми і засоби діяльності вчителя й учнів.

Використаємо цю схему для характеристики традиційної (пояснювально-ілюстративної) і сучасних особистісно зорієнтованих педагогічних технологій.

Традиційна технологія належить до системних технологій, оскільки охоплює весь педагогічний процес навчального закладу, і носить назву «класно-урочна система». Вона склалася в XVII столітті завдяки діяльності братських шкіл, теоретичному обґрунтуванню Я.Коменського і досі є переважаючою в усьому світі.

Основні ознаки традиційної класно-урочної технології:

- урок – основна форма роботи;
- учні приблизно одного віку і рівня підготовки (клас);
- клас працює за однією програмою, навчальним планом і розкладом;
- урок присвячений одному предмету, темі, навчальному матеріалу, відбувається в один і той самий час;
- навчально-виховною роботою на уроці керує вчитель: пояснює, опитує, оцінює кожного учня і переводить із класу в клас.

Мета навчання та виховання задається в державних документах: формування особистості із заданими якостями: всебічний, гармонійний її розвиток, формування громадянина України з певним переліком якостей.

Традиційна технологія зберігає перевагу інформованості особистості над її культурою (школа знань), раціонально-логічного у пізнанні над чуттєво-емоційним. Концептуальну основу традиційних технологій складають відомі принципи, започатковані ще Я.Коменським: природовідповідність, науковість, доступність, послідовність і систематичність, свідомість і активність, наочність, зв'язок навчання з життям, міцність, врахування вікових та індивідуальних особливостей.

Зміст освіти у традиційній масовій школі склався ще в період індустріалізації, науково-технічного поступу і досі є технократичним.

75% навчальних предметів у школі спрямовані на розвиток лівої півкулі (раціональне мислення). Традиційна система є єдиною, варіативна частина навчального плану є мізерною. Планування змісту навчання є централізованим. Базовий навчальний план і Типові навчальні плани складаються на основі єдиних стандартів.

Навчання переважає виховання. Виховна робота зводиться до окремих заходів (кампаній).

Традиційна технологія тримається на авторитарній педагогіці вимог. Навчання дуже мало пов'язане з внутрішнім життям учня, його численними потребами, запитам, інтересами, умови для розкриття індивідуальних здібностей, творчих проявів практично відсутні. Діяльність учнів на уроці регламентована планом уроку, орієнтованого на «середнього» учня.

Позиція вчителя: командир, ведучий, суддя – суб'єкт діяльності.

Позиція учня: об'єкт діяльності, об'єкт впливу, ще не повноцінна особистість.

Переважаючі методи: повідомлення готових знань; вправи за зразком; індуктивна логіка викладу; репродуктивне відтворення на основі механічної пам'яті.

Мотивація діяльності недостатня, самостійність учнів невисока, мета ставиться вчителем, він же планує роботу, керує нею, аналізує і оцінює її.

Традиційне бальне оцінювання часто стає засобом примусу (оцінка – «гвинтівка, націлена в лоб учня»). Оцінка за знання (незнання) ототожнюється з особистістю учня («хорошист», «відстаючий»), що впливає на неадекватне формування Я-концепції. Навіть введення дванадцятибальної системи мало що змінило в психології оцінювальної діяльності.

До традиційної технології варто віднести і лекційно-семінарсько-залікову, яка часто видається за новаторську, оскільки викладання теоретичного матеріалу (лекції) відділяється від його практичного застосування (семінар, практикум), а результати перевіряються у вигляді заліку. Насправді така система лише наближає учнів старших класів до відповідної у вищій школі, а по суті залишається такою самою.

2. Технологія педагогічної підтримки.

Всі сучасні технології є особистісно орієнтованими, оскільки спрямовані на індивідуальний розвиток особистості учня. Вихователю важливо допомагати дитині у вирішенні особистих життєвих проблем: розуміння сенсу життя, пошуку шляхів саморозвитку, досягненню успіху в навчанні, здобутті професії, суспільному і особистому житті.

Проблему педагогічної підтримки (фасилітації) підняла гуманістична психологія (К.Роджерс). У 90-х роках її розвинули російські педагоги О.Газман, О.Бондаревська, Н.Щуркова, українські – О.Пехота, С.Подмазін, Г.Сорока та інші.

За О.Газманом педагогічна підтримка полягає у спільному визначенні разом із дитиною її інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання перешкод (проблем), що заважають їй зберегти людську гідність і досягти позитивних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, способі життя.

Метою педагогічної підтримки є усунення перешкод, що заважають успішному самостійному рухові дитини у світі.

Перешкода – це загальне поняття, яке містить у собі і перепону, і трудність, і затримку, і затруднення, і зупинку, і проблему, і задачу, і сумнів, негативний стан. Перешкоди ділять на:

– суб'єктивні (особистісні): відсутність орієнтації (первинної інформації для самостійної діяльності); трудність в діяльності, стосунках, з якою дитина не може справитись самостійно; проблема (недостатність знань, досвіду, способів діяльності для досягнення потрібного результату);

– об'єктивні (соціальні): середовище – вчителі, адміністрація, друзі, однолітки, сім'я тощо;

– матеріальні – фінансове становище сім'ї, нестача підручників, приладдя, приміщення.

Реалізація педагогічної підтримки передбачає повагу до особистості учня, знання індивідуальних особливостей дитини, виявлення довіри до неї, доброти, чуйності, співчуття, співстраждання, турботу, емпатійне ставлення, розуміння внутрішнього світу, врахування поглядів учня як співбесідника, розумні вимоги.

З технологічного погляду педагогічна підтримка може здійснюватися за такими етапами:

– діагностичний – виявлення і фіксація факту проблемності школяра; мета його – створення умов для усвідомлення учнем суті проблеми, вербалізація проблеми; учень має сам сформулювати, проговорити проблеми;

– пошуковий – організація спільного з учнем пошуку причин виникнення затруднень; мета його – прийняття учнем на себе відповідальності за розв'язання проблеми;

– договірний – проектування дій педагога і учня; інколи учень здатен сам на це;

– діяльнісний – коли розв'язання проблеми учня вимагає втручання спеціалістів (психологів, лікаря, вчителя-предметника, представника певної професії);

– рефлексивний – спільне з учнем обговорення успіхів та невдач попередніх етапів діяльності.

Варто наголосити: педагог у жодному разі не повинен підміняти собою учня, не може виконувати щось за нього – тільки сприяти тому, щоб учень сам справився з труднощами. Тому головним об'єктом підтримки є не трудність, не проблема, не дії, а відповідний психологічний стан дитини (впевненість, захоплення, натхнення, радість пізнання тощо). Досвідчений педагог здійснює підтримку навіть не тоді, коли вже виникла проблема, а намагається її попередити.

Засоби педагогічної підтримки можуть бути мовними, пантомімічними, дієвими, предметними.

Розрізняють педагогічну підтримку загальну (до всіх дітей одразу): уважне ставлення, довіру, створення ситуацій взаємонавчання, використання ігрових і творчих завдань, діалогічне спілкування, а також індивідуальну, яка має на увазі створення умов для самореалізації конкретної особистості.

Умови успішності педагогічної підтримки: згода дитини на допомогу і підтримку; надання можливості учневі самостійно розв'язати проблему; співпраця; конфіденційність з боку вчителя; доброзичливість і безоцінюваність; захист прав і інтересів дітей.

3. Педагогіка співробітництва.

Це ще одна виховна технологія, яка пронизує всі сучасні особистісно орієнтовані технології. Вона є втіленням нового педагогічного мислення, яке виникло в 80-і роки ХХ століття. Назва цій технології дана групою вчителів-новаторів, які узагальнили передовий досвід радянської і зарубіжної школи.

Мета технології: розбудити, викликати до життя внутрішні сили і можливості особистості, перебудувати навчально-виховний процес на засадах гуманістичних суб'єкт-суб'єктних відносин між вчителем і учнями.

Педагогіка співробітництва має такі характеристики: загальнопедагогічна, гуманістична, загальноосвітня, комплексна, гармонійна, гуманно-особистісна.

Концептуальні положення: перетворення школи Знань у школу Виховання; розміщення особистості учня в центр виховної системи; гуманістична орієнтація виховання; розвиток творчих здібностей дитини; відродження національних традицій; поєднання індивідуального і колективного виховання; постановка складної (важкої) мети.

Напрями педагогіки співробітництва:

– дидактичний активізуючий і розвивальний комплекс (Шаталов – опорні сигнали, Занков – інтелектуальний розвиток, Волков – розвиток творчості, Ерднієв – крупні блоки);

– гуманно-особистісний підхід до дитини;

– педагогізація середовища (сім'я, оточення учня).

Як один із напрямів педагогіки співробітництва розглянемо гуманно-особистісний підхід, розроблений Ш.Амонашвілі (технологія «школа життя»).

Мета: облагороджування душі дитини; розвиток пізнавальних сил; забезпечення умов для розширення і поглиблення об'єму знань і умінь учня; самовиховання дітей.

Концептуальні положення:

1. Всі названі вище.

2. Дитина як явище несе в собі життєву лінію, якій вона має служити.

3. Дитина – вище творіння Природи і Космосу і несе в собі їхні риси – могутність і безмежність.

4. Цілісна психіка дитини включає три пристрасті: розвиток, дорослішання, свобода.

Найважливіші уміння і здібності: пізнавальне читання; письмово-мовленнєва діяльність; лінгвістична чутливість; математична уява; осмислення математичних понять; осягнення прекрасного; планування діяльності; сміливість і витримка; спілкування; іноземна мова; шахи; духовне життя.

Методичні прийоми: гуманізм; індивідуальний підхід; майстерність спілкування; атмосфера романтики; сімейна педагогіка; літературна творчість дітей; оцінювання без виставлення оцінних балів, лише якісна оцінка і самооцінка.

4. Технологія створення ситуації успіху.

Витоки цієї технології у педагогічній діяльності А.Макаренка, який розробляв ідею «завтрашньої радості», В.Сухомлинського, який створив «Школу радості».

Ситуація успіху – це суб'єктивний психологічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги. Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визнає цей результат як успіх. Виникає у суб'єкта після здолання своєї боязкості, невміння, незнання, психологічного ураження тощо.

Мета: створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

Концептуальна основа:

– успіх у будь-якій діяльності надихає й окриляє людину, надає їй упевненості, підсилює інтерес до цієї діяльності; постійні невдачі пригнічують, розчаровують, засмучують, знижують інтерес, викликають байдужість до діяльності чи навіть відразу до неї;

– успіх у навчанні впливає на всі види діяльності в майбутньому дорослому житті, на вибір нею професії, на її соціальний статус;

– успішність у навчанні тісно пов'язана з його гуманізацією та індивідуалізацією.

Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчувати радість від здолання труднощів, зрозуміти, що дарма в житті нічого не дається – треба докласти зусиль, і успіх буде еквівалентним затраченим зусиллям.

Реалізація технології «створення ситуації успіху» виробляє найціннішу людську якість – стійкість у боротьбі з труднощами. Створення ситуації успіху має штучний характер, оскільки педагог на певний час (у певний момент) посилює оцінний акцент на гідну працю учня, при цьому не звертаючи увагу на недоліки. Ситуація успіху – це таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики вчителя, сім'ї. Педагог розуміє тимчасовість створюваної ситуації, яка в подальшому коригується. Коли дитина повірить у свої сили, можна вказувати на недоліки, поступово їх виправляючи спільно і самотійно.

Педагогічна технологія «створення ситуації успіху» має на увазі створення різноманітних видів радості, використання прийомів роботи з різними категоріями учнів. Ці прийоми – творчість вихователя:

– «емоційне погладження» – усмішкою, поглядом дати зрозуміти, що вчитель схвалює поведінку;

– анонсування – попереднє обговорення з учнем, що треба буде зробити, репетиція події;

– «гідке качення» – створення можливостей для розквіту дитини;

– «миша у сметані» – вселення впевненості у свої сили, заклик до подолання труднощів;

– «сходи» – поступове ведення вихованця сходинками знань, психологічного самовизначення;

– «даю шанс» – підготовка педагогом ситуації, в якій дитина розкриває власні можливості;

– «навмисна помилка» – активізація уваги учнів та ін.

Для успішного застосування цієї технології педагог повинен володіти силою сугестивного впливу через мовні засоби педагогічної техніки, ставитися до дитини як до особистості, яка формується, розуміти її внутрішній світ, володіти емоційною культурою, мати психологічну компетентність.

5. Технологія колективного творчого виховання.

Витоки даної технології – в педагогічній діяльності А.Макаренка. Розробив і втілював її у практику І.Іванов у 50-60 рр. ХХ століття, відроджена в 90-ті роки цього ж століття.

Сутність технології колективного творчого виховання – формування особистості у процесі роботи на користь інших людей, в організації певного способу життя колективу, де все ґрунтується на засадах моральності та соціальної творчості. Особливість технології полягає в тому, що між вихователями і вихованцями у процесі діяльності складаються суб'єкт-суб'єктні взаємини, в силу яких і вчитель, і учні рівною мірою відчувають себе відповідальними за якісне виконання поставлених завдань.

Одна із основних ідей технології – формування особистості через єдиний виховний колектив із загальними вимогами до старших і молодших. Творчий підхід до процесу виховання забезпечується засобами дружньої виховної турботи (збудження, переконування, привчання, поваги, довіри, схвалення), співдружності старших і молодших колективів, роботи з рідними вихованців та основними виховними засобами (колективна організаторська діяльність, колективні творчі справи, творчі ігри, творчі свята).

Мета технології: забезпечувати соціальне замовлення на людину нового, демократичного суспільства, якій притаманна активна життєва позиція.

Виховні завдання: вимоги вихователів вирішуються непомітно для вихованців у ході колективної творчої справи; тісна єдність складових виховання в реалізації кожної КТС; розвиток в єдності всіх трьох сторін особистості: пізнавально-світоглядної, емоційно-вольової, діяльнісної; реалізація різних функцій виховної діяльності; взаємозв'язок виховання і самовиховання.

Структурні компоненти технології:

– колективна організаторська діяльність;

– колективна творчість;

– колективна постановка мети;

– ситуації-взірці;

– емоційне насичення життя колективу;

– суспільне спрямування діяльності колективу. Основна форма колективної творчої діяльності – колективна творча справа (КТС). Це спільний пошук кращих рішень життєво важливих завдань, тому що

виконується спільно і дітьми, і дорослими – задумується, організовується, здійснюється, аналізується. У кожній КТС вирішується ціла низка педагогічних завдань, відбувається розвиток колективістських, демократичних основ життя, самостійності та ініціативи дітей, самоуправління, активного ставлення до навколишнього середовища.

Творча справа проходить кілька етапів.

1. Попередня робота колективу або попереднє цілепокладання.
2. Колективне планування (вибори ради справи).
3. Колективна підготовка справи (розподіл обов'язків, створення мікрогруп).
4. Проведення справи.
5. Колективний аналіз (підсумки справи).
6. Найближча післядія (зміни в житті колективу). Основний педагогічний результат технології колективного творчого виховання – розвиток громадянської самосвідомості дитини та здатності до соціальної творчості (перетворення оточуючого дітей світу), що є дуже актуальним у даний період становлення державності (жити заради усмішки іншого).

6. Технології формування творчої особистості.

Життя висунуло суспільний запит на виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, сприймати сміливі, нестандартні рішення. Визначенню поняття творчої особистості у філософській, педагогічній та психологічній літературі приділяється багато уваги (В.Кан-Калик, Н.Киричук, Н.Кузьміна, С.Сисоєва, Н.Кичук та ін.).

Головним показником творчої особистості є наявність творчих здібностей (креативності), розвинене творче мислення та інтелектуальна активність.

Наука досі дискутує, чи можна навчити творчості, але досвід роботи експериментальних шкіл дає змогу ствердно відповісти на це питання.

Основною умовою успішного навчання та формування творчої особистості є наявність трьох складових інтелектуальної діяльності, спрямованої на засвоєння чогось принципово нового: високого рівня сформованості елементарних пізнавальних процесів; високого рівня активного мислення; високого рівня організованості й цілеспрямованості пізнавальних процесів.

Мета технологій: надання учням можливості самостійно активно освоювати світ.

Завдання вчителя – створити атмосферу творчості, пошуку нового, піддання сумніву відомих істин. Він повинен сам оволодіти моделлю продуктивного пізнання і впроваджувати її в своїй діяльності, а тоді покласти в основу розвитку творчого потенціалу учнів.

Основні ланки цієї моделі:

- а) пізнання – знайомство з ідеєю, проблемою;
- б) сприйняття – зіставлення нового зі своїм досвідом, переробка інформації;

в) засвоєння – зіставлення власного досвіду з досвідом довкілля, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, перегляд нагромадженого, наявних засобів, методів, бажання вдосконалити те, що вже існує;

г) вплив – вибір засобів, методів нової дії, реалізація, порівняння результатів особистісного впливу.

Розглянемо деякі технології, які сприяють формуванню творчої особистості.

1) Технологія створення психологічних умов підготовки школярів до творчої діяльності може мати такий алгоритм дій:

– діяльність учня не повинна регламентуватись, а її процес повинен бути організований так, щоб у ньому були елементи творчості, які передбачають комбінування, пошук аналогій, універсалізацію, випадкові видозміни;

– потрібно викликати інтереси, крізь які проходять усі зовнішні впливи, породжуючи внутрішні стимули, що й є збудниками активності особистості.

– важливу роль у стимулюванні такого інтересу відіграють навчальні завдання, що потребують узагальнення, систематизації, порівняння, аналізу, пошуку, експериментування, а також творчі завдання: на виявлення протиріччя, на конструювання заданих ситуацій, завдання – головоломки, парадокси, проблеми, антимонії, завдання на формування проблем, завдання на винахідливість.

2) С.Альтшулером запропонована комплексна методика, спрямована на виховання людини-творця, яку назвали технологією розв'язання винахідницьких задач – ТРВЗ.

3) Технологічна схема узагальненого заняття пошукового типу (за В.Шубинським), яке сприяє творчому розвитку учнів: висунення логічної суперечності, парадоксу; постановка проблеми; розв'язання проблеми: (аналіз проблеми, висунення гіпотез; роздуми, задуми, синтез нових знань); критичний аналіз і теоретичне обґрунтування результатів розв'язання проблеми; експериментальна перевірка результатів творчої діяльності та впровадження їх у життя.

Варто зауважити, що одне і те саме завдання для одного учня буде творчим, для іншого – ні. Майстерність педагога полягає в тому, щоб усіх учнів залучити до розв'язання різноманітних творчих завдань.

Питання для самостійної роботи:

1. Які витоки та основні ознаки традиційної (пояснювально-ілюстративної) педагогічної технології?

2. У чому полягає сутність технології педагогічної підтримки?

3. Охарактеризуйте технологію педагогіки співробітництва?

4. Які особливості реалізації технології «Створення ситуації успіху»?

5. Яка мета, завдання та особливості впровадження технології колективного творчого виховання?

6. У чому полягає сутність технологій формування творчої особистості?

Тема 4. Навчальні технології.

Мета вивчення мати уявлення про сутність та особливості навчальних технологій.

План:

1. Технології розвивального навчання.
2. Технології інтерактивного навчання:
 - 2.1. Технології кооперативного навчання.
 - 2.2. Технології колективно-групового навчання.
 - 2.3. Технології ситуативного моделювання.
 - 2.4. Технології опрацювання дискусійних питань.
3. Проектна технологія (метод проектів).
4. Нові інформаційні технології навчання.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Ключові поняття: технологія, розвивальне навчання, інтерактивне навчання, метод проектів, нові інформаційні технології навчання.

Основний зміст

1. Технології розвивального навчання.

Розвивальне навчання базується на понятті «зона найближчого розвитку», сформульованого Л.Виготським. У 50-х роках ХХ ст. воно розроблялося двома науково-практичними колективами, очолюваними Л.Занковим і Д.Ельконіним для початкової школи.

Основні дидактичні принципи концепції Л.Занкова:

1. Навчання на високому рівні труднощі.
2. Провідна роль теоретичних знань.
3. Високий темп вивчення матеріалу.

4. Усвідомлення школярами процесу учіння.
5. Систематична робота над розвитком усіх учнів.

Дидактичні принципи концепції В.Давидова-Д.Ельконіна:

1. Основний компонент змісту освіти – система наукових понять.
2. Навчальна діяльність спрямована на абстрактно-теоретичні форми мислення.
3. Змістом навчальної діяльності є теоретичні знання, оволодіння якими розвиває в дітей теоретичну свідомість і мислення.
4. Основний метод навчання – дедуктивний – від абстрактного до конкретного.
5. У процесі навчальної діяльності учні здійснюють мислительні дії, відповідні тим, які здійснюються ученими в процесі історичного розвитку.

Основна відмінність розвивального навчання від традиційного в цілях навчання: мета традиційної (початкової) школи – навчити дитину читати, писати, рахувати; мета розвивального навчання – сформувати в дитини конкретні здібності (рефлексії, аналізу, планування) до самовдосконалення. Головне завдання педагога – вивчаючи особисті навчально-пізнавальні можливості учня, визначити індивідуальну зону найближчого розвитку дитини, допомогти формуванню її ще не розвинених здібностей.

Розвивальне навчання – такий процес діяльності учнів, у ході якого кожна дитина повинна самостійно або з допомогою вчителя осмислити матеріал, творчо застосувати його в нестандартних умовах та свідомо запам'ятати для дальшого навчання.

Мета розвивального навчання – формування активного самостійного творчого мислення учня і на цій основі поступового переходу до самостійного навчання.

Завдання розвивального навчання: формування особистості з: гнучким розумом; розвиненими потребами до дальшого пізнання та самостійних дій; певними навичками і творчими здібностями.

Побудова уроку за технологією розвивального навчання: формування в учнів мотивів навчання, позитивного ставлення до нього; оволодіння новою інформацією шляхом пізнавальної діяльності школярів, спрямованої на опанування нових знань та способів навчальних дій; відтворення учнями засвоєного матеріалу; формування умінь і навичок у стандартних і нових умовах; узагальнення знань, умінь та навичок школярів; продуктивна пізнавальна діяльність учнів для формування знань, умінь та навичок на творчому рівні.

Готуючись до уроку, вчитель має продумувати та організувати діяльність так, щоб відбувався розвиток процесів сприйняття, щоб учні засвоювали матеріал, щоб у них поступово нагромаджувався індивідуальний досвід пошукової діяльності, розвивалась уява, здатність комбінувати, конструювати, перетворювати.

Зміст освіти залишається програмовим, можливо, дещо розширюються його межі.

Методи для організації розвивального навчання найкраще використовувати проблемні, продуктивні, дослідницькі, які сприяють розвитку творчого мислення. *Існує система прийомів навчання, які сприяють розвитку інтелекту*: перенесення засвоєних прийомів з відомої навчальної задачі на нову; пошук нових прийомів навчальної роботи; управління своєю навчальною діяльністю; узагальнення.

Ефективності уроку сприяє:

- проведення стартової діагностики, що визначає рівень розумового розвитку учнів, їхнє ставлення до навчання, вміння самостійно організувати свою пізнавальну діяльність;
- диференціація учнів не менш, як на 6 груп, щоб мати можливість давати різні завдання групам;
- надання учням можливості самостійно ставити перед собою завдання, вибирати види діяльності, визначати їх обсяг;
- розвиток колективного мислення, обговорення проблеми;
- піклування про психологічний контакт з класом, творче самопочуття;
- постійна робота вчителя над підвищенням своєї майстерності.

2. Технології інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання (*inter* – взаємний, *act* – діяти) – це такий спосіб організації навчання, за якого навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють, здійснюють.

Мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час інтерактивного навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення.

Елементи взаємонавчання мали місце в багатьох навчальних системах, альтернативних класно-урочній: бел-ланкастерській, Дальтон-план, Вінетка-план. У 20-х роках ХХ століття були поширені в педагогіці та практиці української школи бригадно-лабораторний та проектний методи, робота в парах змінного складу (колективний спосіб навчання). В 1918 році в м. Корін (між Києвом і Житомиром) учитель А.Рівін організував навчання за методикою «навчаючи інших, навчайся сам» у змінних парах, і діти проходили програму 3-4 років навчання за один рік.

Елементи інтерактивного навчання можемо знайти в працях В.Сухомлинського, в творчості вчителів-новаторів (Ш.Амонашвілі, В.Шаталова, Є.Ільїна, С.Лисенкової та ін.).

Особливого поширення інтерактивне навчання набуло в сучасній Західній Європі та США. У результаті досліджень доведено, що інтерактивне

навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння уроку (див. піраміду навчання):

- лекція – 5% засвоєння
- читання – 10%
- відеоматеріали – 20%
- демонстрація – 30%
- дискусії – 50%
- практична діяльність – 75%
- взаємонавчання – 90%

Звичайно, взаємонавчання має не тільки сильні, а й слабкі сторони: взаємонавчання, як постійно діючий механізм налагодити важко; процес взаємонавчання важко контролювати; за невеликого навчання потрібно переучувати і учня-«учня» і учня-«вчителя», що потребує додаткових зусиль.

Тому для успішного застосування інтерактивних технологій вчителю необхідно пам'ятати:

- інтерактивне навчання – не самоціль, а лише засіб для досягнення атмосфери співробітництва в класі, реалізації особистісно орієнтованого підходу;
- інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і вчителя;
- необхідно провести особливе, організаційне заняття, на якому разом з дітьми створити «правила роботи в класі», налаштувати їх на взаємодію;
- на одному занятті використовувати лише одну технологію;
- починати з простіших інтерактивних технологій (робота в парах, малих групах, мозковий штурм тощо);
- учні повинні готуватися до інтерактивного уроку, самостійно виконувати певні підготовчі завдання;
- після проведення інтерактивної вправи обов'язково обговорити її результати, акцентуючи увагу на основних моментах опрацьованого матеріалу;
- в кінці уроку варто провести коротку самостійну роботу чи швидке опитування для з'ясування рівня засвоєння матеріалу;
- вчителю необхідно особливо уважно готуватись до інтерактивного уроку: добре продумати матеріал (в тому числі й додатковий), мотивацію роботи, хронометраж уроку, ролі учасників, склад груп, виробити критерії оцінювання роботи учнів, способи підтримання дисципліни.

До технологій інтерактивного навчання відносять: технології кооперативного навчання, технології колективно групового навчання, технології ситуативного моделювання та технології опрацювання дискусійних питань.

2.1. Технології кооперативного навчання.

Кооперативне навчання – це форма організації навчання в малих групах учнів, об'єднаних спільною навчальною метою.

Щоб учні в малій групі працювали в режимі співробітництва, необхідні:

– позитивна взаємозалежність – зусилля кожного члена групи потрібні для успіху всієї групи, тільки завдяки зусиллю кожного може бути виконане спільне завдання;

– особистісна взаємодія, що стимулює діяльність (фізичне розташування «очі-в-очі», спільна реальна діяльність);

– індивідуальна і групова підзвітність – загальна оцінка залежить від індивідуальних оцінок виконання кожним своєї частини завдань;

– розвиток навичок міжособистісного спілкування і спілкування в невеликих групах;

– обробка, аналіз результатів роботи групи, коли самі учасники роботи рефлексують щодо досягнення цілей і ефективності стосунків.

Основні ознаки кооперативної групової роботи:

1. Поділ класу на групи для досягнення конкретного навчального результату.

2. Склад груп змінюється залежно від змісту і характеру навчальних завдань.

3. Завдання, які виконує група, можуть бути: за складністю однаковими або різними; за метою і змістом однаковими; за змістом взаємодоповнюючими або послідовно пов'язаними із завданнями інших груп за логікою матеріалу, що дозволяє вивчити проблему з різних боків; за способом виконання різними або однаковими.

4. Завдання мають виконуватися так, щоб можна було врахувати й оцінити індивідуальний внесок кожного члена групи й групи в цілому.

Кількість членів групи (оптимальна) – 3–5 осіб. Якщо в групі 2 учні, робота називається парна.

Групова і парна робота організовується як на уроках засвоєння, так і на уроках застосування знань, умінь та навичок. Це може бути як частина уроку, так і спеціальний урок.

Пам'ятайте!

1. Учні в групі об'єднуються, а не розподіляються.

2. Усі окремі відповіді правильні, а прийняте рішення – спільне.

3. Для запису результатів групової роботи доречніше користуватися великими листами паперу і маркерами (краще різнокольоровими).

До технологій кооперативного навчання відносять такі:

1. Робота в парах.

2. Ротаційні (змінювані) трійки.

3. Два – чотири – всі разом.

4. Карусель.

5. Робота в малих групах: діалог; синтез думок; спільний проект; коло ідей.

6. Акваріум.

2.2. Технології колективно-групового навчання.

До цієї групи належить інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу всього класу.

1. Обговорення проблеми в загальному колі.
2. Мікрофон.
3. Незакінчені речення.
4. Мозковий штурм.
5. Навчаючи - учусь («Кожен учить кожного», «Броунівський рух»).
6. Ажурна пилка («Мозаїка», «Джиг-со»).
7. Аналіз ситуації (Case – метод).
8. Розв'язання проблем.
9. Дерево розв'язків.

2.3. Технології ситуативного моделювання.

Ситуативне моделювання – це побудова навчального процесу за допомогою включення учнів у гру (ігрове моделювання явищ, які вивчаються).

Завдання педагога полягає у підпорядкуванні гри визначеній дидактичній меті. Учням надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності: учні самі вибирають власну роль у грі, висувають припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання, беручи на себе відповідальність за обране рішення. Вчитель тут виступає як інструктор, тренер, суддя, головуєчий, ведучий.

Як правило, ігрова модель навчання реалізовується у чотири етапи:

- 1) орієнтація (введення в тему, ознайомлення з правилами гри);
- 2) підготовка (обговорення сценарію, розподіл ролей);
- 3) основна частина – проведення гри;
- 4) обговорення.

1. Симуляції або імітаційні ігри:

а) Імітації (імітаційні ігри) – виконання певних дій, які відтворюють (імітують) певні явища навколишньої дійсності (наприклад, дослід).

б) Симуляції – це створені вчителем ситуації, під час яких учні копіюють у спрощеному вигляді процедури, пов'язані з діяльністю суспільних інститутів, які існують у справжньому економічному, політичному та культурному житті. Це своєрідні рольові ігри з використанням чітко визначених (за законом або за традиціями) і відомих ролей та кроків, які повинні здійснити виконавці: судові, парламентські, громадянські слухання, збори, асамблеї, засідання комісій, політичні дебати тощо.

Регламент всієї симуляції будується за чіткими сценарієм, який збігається з проведенням такої процедури в реальному житті.

Найпоширенішою технологією симуляційної гри є суд (судове слухання).

2. *Розігрування ситуації за ролями («Рольова гра», «Програвання сцени», «Драматизація»).*

Мета рольової гри – визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри, сформувати конкретні навички («Поведінка на вулицях і дорогах», «Іду в гості», «Приймаю гостей» тощо).

2.4. Технології опрацювання дискусійних питань.

Дискусія – широке публічне обговорення якогось спірного питання. Участь у дискусії сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Запорукою успішності дискусії є її чітка організація: ретельне планування; чітке дотримання правил ведення дискусії усіма її учасниками; дотримання визначеного регламенту.

Щоб навчити школярів дискусійним формам роботи, треба розпочинати з простіших технологій:

1. Метод ПРЕС.

2. Займи позицію.

3. Зміни позицію.

4. Неперервна шкала думок («Континуум», «Нескінченний ланцюжок»).

Далі можна використовувати власне такі дискусії:

1. Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу.

2. Оцінювальна дискусія.

3. Дебати.

Важливо по закінченні дискусії підвести підсумки, проаналізувати дії учасників. Для закріплення отриманих у процесі дискусії знань можна дати учням письмове завдання.

3. Проектна технологія (метод проектів).

Метод проектів виник у 20-і роки ХХ століття у США. Спочатку його називали «методом проблем» і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Дж.Дьюї. Він пропонував будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність учнів, у відповідності з їхніми інтересами. Діти мали розв'язувати життєво важливі для них проблеми, а розв'язання – здобуття нових знань та їх застосування на практиці. Послідовник Дж.Дьюї американський учитель В.Х.Кілпатрик практично втілював цю ідею і назвав спосіб організації роботи з учнями методом проектів. Ним запропонована така класифікація проектів:

– продуктивний (створюючий) проект, пов'язаний з трудовою діяльністю (конструкторською, створенням макета тощо);

– споживчий проект – підготовка екскурсій, надання послуг, організація дозвілля;

– дослідницький проект (біологічний, фізіологічний, технічний, розв'язання історичних чи літературних проблем);

– навчальний проект (проект-вправа) – для оволодіння певними навичками.

У той самий час ідея проектного навчання захопила російського педагога С.Шацького, який очолив групу співробітників для розроблення проектів для практики викладання. В 20-х роках ці ідеї втілювались у навчально-виховний процес школи, але після відомої постанови ЦК ВКП(б) 1931 року – заборонено.

У зарубіжній педагогіці використовувався і успішно розвився. В нашій школі в нових умовах почав відроджуватися і займати достойне місце серед інших засобів навчання і виховання.

Метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом.

Педагогічна технологія «метод проектів» містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Недаремно цю технологію відносять до технологій XXI століття.

Технологія проектування – це розв'язання учнем або групою учнів певної проблеми, яке передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів і засобів навчання, а з другого – інтегрування знань та умінь з різних галузей науки, техніки, мистецтва. Результати мають бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Мета навчального проектування – здобуття школярами досвіду практичної діяльності.

Завдання: навчити учня самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних здібностей; розширити коло спілкування школярів; прищепити вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

Основні вимоги до використання технологій:

- наявність цікавої для учнів значущої соціальної проблеми;
- передбачуваність результатів (доповідь, репортаж, альбом тощо);
- самостійна діяльність учнів (індивідуальна, парна, групова);
- структурованість змістової частини проекту (з вказівкою практичних результатів);
- використання дослідницьких методів і певної послідовності дій: визначення проблеми і завдань дослідження; висунення гіпотези; вибір методів дослідження; обговорення способів оформлення кінцевих результатів; збір, систематизація і аналіз отриманих даних; підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація; висновки, висунення нових проблем дослідження.

Типологія проектів.

Типологічні ознаки, що називають педагоги: домінуюча у виконанні проекту діяльність; предметно-змістова галузь; характер координації проекту; характер контактів; кількість учасників проекту; тривалість виконання проекту.

За першою ознакою розрізняють такі типи проєктів:

Дослідницькі – потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження, продуманості методів, в тому числі й експериментальних; вони повністю підпорядковуються логіці дослідження і мають відповідну структуру (див. вище).

Творчі – не мають чітко опрацьованої структури, спільна діяльність розвивається, підпорядковуючись жанру кінцевого результату та інтересам учасників (свято, газета, драматизація тощо).

Ігрові (рольові) – учасники беруть на себе ролі, обумовлені характером і змістом проєкта. Це можуть бути і літературні персонажі, і реально існуючі особистості, стосунки яких імітуються і творчо ускладнюються.

Інформаційні (ознайомлюючо-орієнтувальні) – спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище і ознайомлення учасників проєкту з цією інформацією, проаналізованою та узагальненою. Структура тут може бути такою: визначення мети і актуальності; пошук джерел інформації; обробка інформації (аналіз і узагальнення); представлення результатів;

Такий проєкт може бути самостійним і частиною дослідницького.

Практико-орієнтовні проєкти, які орієнтовані на чітко визначений практичний результат (документ, програму, словник, шкільний сад тощо).

За другою ознакою – предметно-змістовою галуззю виділяють два типи проєктів:

– монопроєкти – проводять в рамках одного предмета (фізики, біології, історії тощо);

– міжпредметні – проєкти, які інтегрують різні предметні галузі, виконують в позаурочний час.

За характером координації проєкти можуть бути:

– з відкритою координацією, коли ясно хто і як спрямовує дії учасників;

– з прихованою координацією – коли дітям дається можливість самостійно вести роботу, або координатор – один з учасників і спрямовує роботу як самостійний керівник.

За характером контактів проєкти бувають:

– внутрішні або регіональні – здійснюються в межах країни, регіону, школи, класу;

– міжнародні – в яких беруть участь представники різних країн (часто тут використовуються інформаційні засоби).

За кількістю учасників проєкти поділяються на: особистісні; парні; групові.

За тривалістю виконання проєкти розділяють:

– короткотривалі (протягом кількох уроків з одного предмета);

– середньої тривалості (від тижня до місяця);

– довготривалі (кілька місяців).

Параметри зовнішньої оцінки проєкта:

1. Значущість і актуальність висунутих проблем, відповідність тематиці.

2. Коректність використаних методів дослідження і обробки результатів.

3. Активність кожного учасника.

4. Колективний характер прийняття рішень.

5. Характер спілкування і взаємодопомоги при виконанні проекту.

6. Глибина проникнення в проблему, використання знань з інших галузей.

7. Доказовість прийнятих рішень, уміння аргументувати свої висновки.

8. Естетичне оформлення результатів.

9. Уміння відповідати на питання опонентів, лаконічність і аргументованість відповідей.

4. Нові інформаційні технології навчання.

Розробка комп'ютерних технологій навчання в Україні розпочалася в середині 70-х років минулого століття. В 1995 році урядова постанова «Про заходи щодо забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес» започаткувала появу нових інформаційних технологій навчання в масовій школі (введено предмет «Основи інформатики», відкрили відповідні спеціальності в педінститутах).

Нові інформаційні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

Нові інформаційні технології навчання – це методологія і технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів навчання й у першу чергу ЕОМ.

Основною метою НІТ навчання є підготовка учнів до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства.

Педагогічні завдання НІТ навчання:

– інтенсифікація всіх рівнів навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості;

– побудова відкритої системи освіти, що забезпечує кожній дитині і дорослому власну траєкторію самоосвіти;

– системна інтеграція предметних галузей знань;

– розвиток творчого потенціалу учня, його здібностей до комунікативних дій;

– розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності та культури навчальної діяльності;

– формування інформаційної культури учнів;

– реалізація соціального замовлення, обумовленого інформацією сучасного суспільства (підготовка фахівців у галузі інформатики та обчислювальної техніки; підготовка користувача засобів нових інформаційних технологій).

До складових НІТ навчання відносять засоби і методи НІТ навчання.

Засоби НІТ навчання поділяються на:

– апаратні: класи навчальної обчислювальної техніки, локальні і глобальні навчальні комп'ютерні мережі, електронне демонстраційне обладнання, комп'ютерні навчальні лабораторії тощо;

– програмно-методичні: контролюючі, імітаційно-моделювальні, інструментальні, службові програми; комп'ютерні курси, програмно-методичні комплексні тощо;

– навчально-методичні: навчальні та методичні посібники, нормативно-технічна документація, організаційно-інструктивні матеріали тощо.

У процесі навчання мають застосовуватися такі засоби НІТ:

– апаратні: комп'ютери, персональні комп'ютери, локальні і глобальні мережі, пристрої введення-виведення, засоби збереження великих обсягів інформації та інше сучасне обладнання;

– програмні: програмні комплекси, інформаційні системи, системи машинної графіки, системи мультимедіа та гіпермедіа, системи штучного інтелекту, програмні засоби міжкомп'ютерного зв'язку тощо.

Методи НІТ навчання у традиційній моделі навчання: фрагментарне використання комп'ютера на уроках як тренажера або як демонстрації; контроль знань і тестування; дослідницька робота учнів у позаурочний час тощо.

А в нетрадиційній моделі навчання можуть бути здійснені: дослідницька робота в комп'ютерних лабораторіях; обчислювальні експерименти; телекомунікаційні навчальні проекти; дистанційне навчання; використання гіпертекстових довідкових систем із можливістю виходу у світову інформаційну мережу.

Можна визначити такі функції і сфери застосування нових інформаційних технологій у сучасній школі:

1. НІТ як предмет вивчення на уроках інформатики;
2. НІТ як нові методи і засоби навчання ;
3. НІТ як методи і засоби керування навчально-виховним процесом.

Як показує сучасна педагогічна практика, використання комп'ютера в навчальному процесі спрямоване на розв'язання таких чотирьох типів дидактичних завдань.

1. Комп'ютер використовується як допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи дидактичних завдань (додаткова інформація, інструкції, обчислювальні операції, демонстрації тощо). Технології мультимедіа дозволяють учням не покидаючи навчального класу (дому), бути присутніми на лекціях видатних учених-педагогів, стати свідками історичних подій, відвідати світові музеї, будь-які куточки Землі. Системи гіпермедіа дозволяють пов'язати один з одним не тільки фрагменти тексту, а й графіку, звукозаписи, фотографії, мультфільми, відеокліпи тощо, створювати «електронні» книги, енциклопедії, підручники. Розвиток інформаційних телекомунікаційних мереж дає новий імпульс системам дистанційного навчання, забезпечує доступ до гігантських обсягів інформації, яка зберігається в різних куточках планети.

2. Комп'ютер може бути засобом для вирішення окремих практичних завдань у процесі загального безмашинного навчання (виконує функції контролера, тренажера): діалогові навчальні системи, довідково-контролюючі програми, текстовий редактор, експериментні навчальні системи.

3. Використовуючи комп'ютер, можна ставити і впроваджувати нові дидактичні завдання, які не розв'язуються традиційним шляхом, наприклад, імітувати експеримент. У процесі викладання математики за допомогою комп'ютера можна створювати різні математичні моделі, керувати ними і досліджувати їх «поведінку». У вивченні фізики комп'ютер допомагає демонструвати фізичні закономірності, експерименти.

4. За допомогою комп'ютера можна реалізувати принципово нові стратегії навчання (дистанційне навчання).

Крім цього, НІТ надають нові можливості для управлінської діяльності як в окремій школі, так і в усій системі освіти в цілому. Можна створювати бази даних учнів, анкетних даних учителів, реєструвати документи, складати розклади занять, готувати різні статистичні зведення, вести електронні журнали учнівської успішності, створити локальну шкільну інформаційну мережу тощо. Об'єднання шкіл і установ освіти в єдину інформаційну мережу дає змогу розв'язати проблему обміну оперативною інформацією між органами керування освітою й освітніми установами (накази, довідки, статистичні дані).

Питання для самостійної роботи:

1. Охарактеризуйте сучасні навчальні технології.
2. У чому полягає сутність технологій розвивального навчання?
3. Які особливості реалізації технологій інтерактивного навчання?
4. У чому полягає головна мета проектної технології (методу проектів)?
5. Які умови ефективного використання нових інформаційних технологій навчання?

Тема 5. Системні педагогічні технології.

Мета вивчення мати уявлення про сутність та особливості системних педагогічних технологій.

План лекції:

1. Загальна характеристика виховної системи.
2. Авторська школа як інноваційна виховна система.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.

4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Ключові поняття: педагогічна технологія, системна технологія, виховна система, виховне середовище, авторська школа.

Основний зміст

1. Загальна характеристика виховної системи.

Системні педагогічні технології (виховні системи, авторські школи) удосконалюють увесь педагогічний процес освітнього закладу. Кожна з них має засновану на конкретному філософському вченні теоретичну модель, якій відповідають засоби і методи практичного застосування. Жодна з них не може претендувати на утвердження в усій сфері освіти і, зважуючи на свою унікальність, бути ізольованою від суспільства.

Існує велика кількість визначень (дефініцій), за допомогою яких вчені намагаються відобразити суть виховної системи.

Наприклад, Л.Новікова вважає, що виховна система є цілісний соціальний організм, що виникає в процесі взаємодії основних компонентів виховання (цілі, суб'єкти, їхня діяльність, спілкування, відносини, матеріальна база) і має такі інтегративні характеристики, як спосіб життя колективу, його психологічний клімат.

Український педагог Г.Сорока переконана, що виховна система – це упорядкована цілісна сукупність компонентів, які сприяють розвитку особистості учня. *На її думку, загальна здатність сприяти розвитку особистості дитини складається з окремих здібностей, таких як:* здатність діагностувати розвиток особистості, дитячого і педагогічного колективів; висунути й обґрунтувати мету виховного процесу; організувати життєдіяльність співтовариства дітей і дорослих, максимально сприятливу для самореалізації й самоствердження особистості дитини, педагога й батька; інтегрувати зусилля суб'єктів виховного процесу, зробити їх більш ефективними; створити в освітній установі та за її межами розвивальне середовище, морально сприятливе й емоційно насичене; здійснити науково обґрунтований аналіз сформованої соціально-педагогічної ситуації, отриманих результатів виховної діяльності тощо.

Характеризуючи основні риси виховної системи, необхідно відзначити, що вона: соціальна, оскільки зумовлена суспільною потребою у створенні умов для розвитку особистості; педагогічна, бо служить для реалізації педагогічних задач, а для їх розв'язання використовуються форми, методи і прийоми педагогічної діяльності і ступінь їх розв'язання свідчить про ефективність системи; ціннісно-орієнтована, тобто орієнтована на визначені

цінності гуманістичного характеру, такі як міжсуб'єктна взаємодія, взаємоповага, доброзичливість тощо; цілісна (її компоненти взаємопов'язані й упорядковані, вона функціонує як єдине ціле); відкрита (приспосовується до навколишнього середовища; цілеспрямована; складна (багатоелементна); самокерована і така, що саморозвивається.

Компоненти виховної системи визначаються різними педагогами по-різному, що свідчить про складність і різноманітність системних утворень. Скажімо, Л.Новікова відносить до основних компонентів:

- цілі, виражені у вихідній концепції;
- діяльність, що забезпечує досягнення цілей;
- суб'єкти діяльності, які її організують і беруть у ній участь;
- відносини, які складаються в процесі діяльності;
- виховуюче середовище, яке створює можливості для розвитку особистості;
- керівництво системою, що забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему і розвиток цієї системи.

Педагогами В.Караковським і М.Сидоркіним встановлено, що розвитку виховної системи властиві такі закономірності:

- перевага внутрішньої детермінації процесу над зовнішньою;
- наявність і вирішення протиріч між хаосом і впорядкованістю, новаціями й традиціями в життєдіяльності системи;
- випередження розвитку структури в порівнянні з функціями;
- виникнення криз, обумовлених неузгодженістю структури і функцій, що виражається в посиленні дезінтегруючих тенденцій;
- зміна основної системоутворюючої діяльності або зміна її змісту в результаті подолання кризи;
- збереження в життєдіяльності школи «зон невпорядкованості».

Вони стверджують, що будь-яка виховна система проходить у своєму розвитку чотири етапи:

- етап становлення;
- етап стабільного розвитку;
- етап завершальний;
- етап відновлення і перебудови системи.

Для кожного етапу характерні специфічні задачі, види діяльності, організаційні форми, системоутворюючі зв'язки. М.Сидоркін називає педагогічні умови, за яких керування процесом розвитку виховної системи освітньої установи стає найбільш ефективним:

- в ідеологію системи із самого початку закладені ідеї свободи вибору, особистої гідності, взаємної відповідальності і терпимості;
- суб'єкт керування розвитком орієнтується на критерії педагогічно доцільного розвитку системи (самопочуття дитини, її особистісне зростання), а не розвитку взагалі;
- керування розвитком системи здійснюється безупинно, якісно змінюючись від етапу до етапу;

- носієм випереджальних ситуацій є, насамперед, педагогічний колектив;
- суб'єкт керування розвитком розширюється, школярі почувають себе творцями системи;
- відсутнє прагнення охопити всі ситуації шкільного життя однією ідеєю, правилом, нормою.

У виховній системі освітнього закладу реалізуються такі функції:

- інтегруюча – поєднання в одне ціле раніше розрізнених, неузгоджених виховних впливів;
- регулююча – впорядкування педагогічних процесів та управління ними;
- розвиваюча – забезпечення динаміки системи: з одного боку, оптимізацію її функціонування, з другого – її оновлення, удосконалення;
- захисна – школа – це дім, де обігрують, заспокоють, нададуть допомогу;
- корекційна – корекція впливів зовнішнього середовища;
- компенсаційна – створення в школі такої моделі людських відносин, такої атмосфери духовності, якої не вистачає в навколишній дійсності.

Важливим компонентом виховної системи школи є виховне середовище. На думку Л.Новікової, виховне середовище – це педагогічно доцільно організоване середовище, яке оточує дитину (клас, школа, дім, мікрорайон), яке супроводжує її вдома, в школі, на вулиці і постійно впливає на неї.

Колективними суб'єктами середовища є: школа, театр, лікарня, бібліотека, позашкільні заклади. Індивідуальними – педагоги, батьки, діти, студенти, лікарі, юристи, інші люди, зустріч з якими є подією в житті дитини. Щоб такі події в житті дитини відбувалися, необхідно залучати її в яскраві, незабутні, емоційно насичені справи.

Вченими розрізняються три підходи до побудови виховного середовища:

- амбівалентний (амбі – обоє, валенс – маючий силу), тобто подвійне ставлення до предмету;
- подійний (важливість події);
- герменевтичний, що пов'язаний з феноменом толерантності, терпимості.

Таке середовище створює можливості для розвитку й формування особистості школяра, такі як:

1. Свобода прийняття школярем рішення про входження у виховне середовище.
2. Побудова діалогових відносин з людьми різного віку і різних соціальних груп.
3. Вибір різних колективів, спільностей та можливостей їх зміни.
4. Входження в культурне, природне, інформаційне та інші середовища.

Оскільки в навчальному закладі перебувають діти різних національностей, то необхідно виховувати культуру міжнаціонального спілкування, дух віротерпимості та дружби різних народів.

Суттєвою якісною характеристикою виховного середовища є його цілісність, але мають бути також «зони невідповідності», які стануть витоками подальшого розвитку.

2. Авторська школа як інноваційна виховна система.

Прагнення педагогів-новаторів створити особливе виховне середовище в навчальному закладі привело до появи так званих авторських шкіл, діяльність яких побудована на оригінальних (авторських) ідеях і технологіях і являє собою нову освітню практику (Г.Селевко). Під це поняття цілком підпадають і Нейгофський притулок, організований Й.Песталоцці, Яснополянська школа Л.Толстого, Будинки дитини, що втілювали педагогічну концепцію М.Монтессорі, заснований Я.Корчаком Будинок сиріт у Варшаві, і трудова колонія імені М.Горького, описана А.Макаренком, «Республіка ШКІД», директором якої був В.Сорока-Росинський, Павлицька школа, очолювана В.Сухомлинським та ін.

Сам термін «авторська школа» виник у 80-х роках ХХ століття. У 1987 році в СРСР проводився конкурс авторських проектів інноваційних шкіл. Із 250 представлених проектів відібрано шість, яким в серпні 1988 року і було присвоєно звання «авторська школа». Це школи В.Біблера, М.Гузика, Є.Єрьоміної, Д.Лебедева, С.Мар'ясіна, О.Тубельського. Найбільш відомі з них – Школа самовизначення О.Тубельського та школа «діалогу культур» В.Біблера (Росія), школа-комплекс М.Гузика (Україна).

Виховні системи авторських шкіл засновані на оригінальних ідеях, педагогічних концепціях, забезпечених специфічним змістом, засобами, формами та методами їх реалізації. Їм властива політехнічність. У них розробляються чи модернізуються навчальні плани, програми, підручники. Авторська школа обов'язково має свої традиції, що створюють неповторну атмосферу внутрішньо-шкільного життя, та атрибути загального колективного тону (девіз, свята, обряди, ритуали тощо). Такою є добре відома в пострадянському просторі школа № 734 як Школа самовизначення, очолювана О.Тубельським. Вона є комплексною освітньою установою, в якій навчання й виховання дітей з 3 до 17 років поєднується з науковою розробкою особистісно зорієнтованого змісту освіти.

Головними своїми цільовими орієнтаціями Школа самовизначення вважає: знаходження дитиною свого «Я», самовизначення; забезпечення «проби сил» дитини в різних видах пізнавальної, трудової, художньо-творчої, суспільно-організаторської, фізкультурно-спортивної діяльності; засвоєння кола обов'язкових у даній школі предметів; уміння виражати себе в письмовому й усному слові; уявлення про суспільство, в якому живе дитина та її позиція в ньому; уміння володіти своїм тілом (фізична культура); трудова підготовка.

Базовим концептуальним положенням Школи є припущення, що з появою на світ людина здійснює свою передзаданість, яка реалізується протягом життя в певних формах мислення та діяльності: філософії, релігії, науці, мистецтві, економіці, виробництві тощо. Процес становлення особистості можна представити як розгортання цієї передзаданості, а процес освіти – як процес пошуку, пізнання, формування образу «Я».

Із базової концепції витікають такі принципи:

1. Особистісний сенс навчання. Опановуючи матеріал навчального предмету, учень знаходить у ньому свій особистісний сенс.

2. Міжпредметні занурення. Вчителі, що працюють в даному класі, протягом кількох днів відпрацьовують одні поняття або універсальні вміння.

3. Рефлексія. Навчальні поняття є предметом обговорення дітей, темами своєрідного підліткового філософствування.

4. Творчий іспит як відкрите змагання. Накопичення досвіду самовизначення, де створюється своєрідне поле для співставлення своїх уявлень з уявленнями інших людей.

5. Культурна взаємодія дітей різного віку та рівня самоврядування.

6. Особливий освітній простір. Простір, наповнений людьми, різними матеріальними об'єктами для проби сил, речами і символами, що мають культурний сенс.

7. Педагогічна діяльність як мистецтво і дослідження. Вчитель повинен критично оцінювати свій предмет, свій професійний досвід.

Особливості методики і змісту навчання в школі О.Тубельського.

У дошкільному періоді головна увага надається розвитку у дітей органів чуття: дотику, нюху, слуху, зору, вмінню володіти власним тілом. Головною умовою такого розвитку визнається діяльність дитини в природному і соціокультурному середовищі. В різновікових групах діти разом з вихователями «проживають» різні події життя – зміну пір року, свята, грають у рольові та сюжетні ігри тощо.

У школі принципово відмовляються від програмування діяльності дітей. Вихователь відгадує їхню сьогодишню потребу в тій чи іншій діяльності та створює умови для самовираження.

У початковій школі триває засвоєння навичок читання, письма, рахування в індивідуальному для кожної дитини темпі. Важливим завданням учителя є спонукання дітей до вирощування й усвідомлення власних, індивідуальних способів роботи. Зміст уроків, цілі й хід роботи визначаються спільно вчителем і учнями при колективному обговоренні.

Кожній дитині надається можливість у будь-який час зайнятися улюбленою справою стільки, скільки це їй необхідно, щоб спробувати себе в певному виді діяльності. Школа розгортає перед нею сферу можливостей у вигляді створення змістових просторів: самоосвітнього, навчального, творчого, соціально-правового, трудового, дозвільного, ігрового тощо.

Цікавою особливістю Школи є те, що один день на тиждень присвячується трудовій підготовці, в який учні самі визначають види

діяльності, які хотіли б опанувати (вироби з дерева, металу, шиття, кулінарія, художні ремесла, програмування, виховання дошкільнят тощо).

У старшій школі за виключенням декількох обов'язкових предметів навчання ведеться за індивідуальними планами, що складає сам учень.

Серед особливостей методики Школи самовизначення необхідно звернути увагу на декілька аспектів.

По-перше, навчальний процес тут організується у вигляді «занурень», коли протягом декількох днів вивчається один предмет. Причому тема, види роботи, критерії оцінки, форма заліку виробляються учнями разом з учителем.

По-друге, оригінальною формою навчального процесу є майстерня або студія, якою керує вчитель або інший спеціаліст. Тут здійснюється передача способів творчої діяльності від майстра до учня.

По третє, в школі не існує бальної системи оцінювання. Наприкінці навчального року складається якісно-змістовна характеристика, де позначається просування дитини в різних видах діяльності, надаються поради.

По-четверте, навчальний рік завершується творчими екзаменами, де відбувається публічний захист самостійної роботи, що готувалася протягом року.

По-п'яте, велика увага надається організації укладу шкільного життя, що є діючою моделлю демократичного суспільства. Існує шкільна конституція, обирається рада школи і суд честі.

В Україні розроблено Положення про авторську школу і право називатися авторським навчальному закладу надається Міністерством освіти і науки України після державного ліцензування. Авторська школа – реальна альтернатива і перспективний напрям розвитку традиційної освітньої системи. Побудувати авторську школу може тільки компетентний, згуртований, творчий колектив, який спирається на оригінальну педагогічну концепцію.

Питання для самостійної роботи:

1. Які основні риси та компоненти виховної системи?
2. Які закономірності розвитку виховної системи?
3. Які умови ефективного керівництва виховною системою?
4. Які функції виховної системи закладу освіти?
5. Визначте основні історичні віхи виникнення авторської школи як спроби реалізувати системну технологію.
6. Охарактеризуйте окремі виховні системи (авторські школи), які функціонують в Україні.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ **до практичних занять із навчальної дисципліни** **«Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»**

Тема 1. Сутність інноваційної діяльності педагога-тьютора.

Мета вивчення: надати поняття про особливості інноваційної діяльності та педагогічну культуру педагога-тьютора.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Основні питання.

Поняття про педагогічну інноватику, її розвиток. Передумови виникнення педагогічної інноватики в Україні. Тлумачення понять «інновація», «новація», «новизна». Основні компоненти інноваційного процесу. Застосування засобів педагогічної кваліметрії для вимірювання новизни педагогічних об'єктів.

Продукти інноваційної діяльності педагога-тьютора. Форми інноваційної діяльності. Значення передового педагогічного досвіду у інноваційній діяльності майбутнього фахівця. Компоненти інноваційної діяльності педагога-тьютора. Особливості інноваційної педагогічної діяльності.

Антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності педагога-тьютора і шляхи їх подолання. Причини, що заважають особистісному вияву творчої діяльності. Рівні здатності людей до інноваційної, творчої діяльності. Методика вивчення здатності педагога-тьютора до саморозвитку. Готовність до інноваційної діяльності як важлива професійна якість педагога-тьютора. Структура готовності до інноваційної діяльності.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

Кожен студент за рахунок годин самостійної роботи, що відведена робочою програмою навчальної дисципліни, готує презентацію за темою практичного заняття, в якій відображає власний погляд на сутність інноваційної діяльності педагога-тьютора.

На плановому занятті за рахунок годин, що відведені робочою програмою навчальної дисципліни, кожен студент коротко доповідає про виконану роботу із підготовки презентації та представляє її для подальшого обговорення.

Виконана робота зараховується кількістю балів відповідно до розподілу балів, які отримують студенти (див. Робочу програму навчальної дисципліни).

Тема 2. Сутність і особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання.

Мета вивчення: мати уявлення про сутність та особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання.

Обсяг навчального часу: 2 години.

Основні питання.

Дві основні парадигми в сучасній освіті. Традиційна парадигма освіти. Нова парадигма, її розвивальна і компетентна основа та особистісно зорієнтована спрямованість.

Витоки особистісно зорієнтованого підходу до навчання й виховання. Основні ознаки сучасної особистісно зорієнтованої навчально-виховної моделі. Умови ефективності здійснення особистісно зорієнтованого підходу у навчально-виховному процесі. Недоліки особистісно зорієнтованого навчання й виховання. Внесення елементів особистісно зорієнтованого навчання й виховання в реальний педагогічний процес.

Головні вимоги до особистісно зорієнтованих технологій. Принципи особистісно зорієнтованого навчання й виховання. Класифікація педагогічних технологій особистісного спрямування.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти»: метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.

5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

Кожен студент за рахунок годин самостійної роботи, що відведена робочою програмою навчальної дисципліни, готує презентацію за темою практичного заняття, в якій відображає власний погляд на особливості особистісно зорієнтованого навчання і виховання.

На плановому занятті за рахунок годин, що відведені робочою програмою навчальної дисципліни, кожен студент коротко доповідає про виконану роботу із підготовки презентації та представляє її для подальшого обговорення.

Виконана робота зараховується кількістю балів відповідно до розподілу балів, які отримують студенти (див. Робочу програму навчальної дисципліни).

Тема 3. Традиційні та інноваційні виховні технології.

Мета вивчення: мати уявлення про сутність та особливості виховних технологій.

Обсяг навчального часу: 6 годин.

Основні питання.

Традиційна (пояснювально-ілюстративна) педагогічна технологія: витоки, основні ознаки, мета навчання й виховання, концептуальна основа, зміст освіти і виховання, переважаючі методи і засоби.

Сучасні виховні технології:

- технологія педагогічної підтримки;
- педагогіка співробітництва;
- технологія «Створення ситуації успіху»;
- технологія колективного творчого виховання;
- технології формування творчої особистості.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.

4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

Кожен студент за рахунок годин самостійної роботи, що відведена робочою програмою навчальної дисципліни, готує презентацію за темою практичного заняття, в якій відображає власний погляд на особливості виховних технологій.

На плановому занятті за рахунок годин, що відведені робочою програмою навчальної дисципліни, кожен студент коротко доповідає про виконану роботу із підготовки презентації та представляє її для подальшого обговорення.

Виконана робота зараховується кількістю балів відповідно до розподілу балів, які отримують студенти (див. Робочу програму навчальної дисципліни).

Тема 4. Сучасні навчальні технології.

Мета вивчення: мати уявлення про сутність та особливості навчальних технологій.

Обсяг навчального часу: 8 годин.

Основні питання.

Загальна характеристика сучасних навчальних технологій:

- технології розвивального навчання;
- технології інтерактивного навчання: технології кооперативного навчання, технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань;
- проектна технологія (метод проектів);
- нові інформаційні технології навчання.

Література:

1. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.

4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

Кожен студент за рахунок годин самостійної роботи, що відведена робочою програмою навчальної дисципліни, готує презентацію за темою практичного заняття, в якій відображає власний погляд на особливості навчальних технологій.

На плановому занятті за рахунок годин, що відведені робочою програмою навчальної дисципліни, кожен студент коротко доповідає про виконану роботу із підготовки презентації та представляє її для подальшого обговорення.

Виконана робота зараховується кількістю балів відповідно до розподілу балів, які отримують студенти (див. Робочу програму навчальної дисципліни).

Тема 5. Виховна система як системна педагогічна технологія.

Мета вивчення: мати уявлення про сутність та особливості системних педагогічних технологій.

Обсяг навчального часу: 6 годин.

Основні питання.

Поняття виховної системи. Основні риси виховної системи. Компоненти виховної системи. Закономірності розвитку виховної системи. Умови ефективного керівництва виховною системою. Функції виховної системи закладу освіти. Виховне середовище як невід’ємна складова виховної системи, основні підходи до його побудови.

Історія виникнення авторської школи як спроби реалізувати системну технологію. Масовий рух авторських шкіл в кінці ХХ – на початку ХХІ століття. Характеристика окремих виховних систем (авторських шкіл), які функціонують в Україні, в країнах Європи.

Література:

1. Дем’яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
2. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб’як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.

3. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
4. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти» : метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
5. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
6. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Основні завдання для засвоєння навчального матеріалу та поточного контролю:

Кожен студент за рахунок годин самостійної роботи, що відведена робочою програмою навчальної дисципліни, готує презентацію за темою практичного заняття, в якій відображає власний погляд на особливості системних педагогічних технологій.

На плановому занятті за рахунок годин, що відведені робочою програмою навчальної дисципліни, кожен студент коротко доповідає про виконану роботу із підготовки презентації та представляє її для подальшого обговорення.

Виконана робота зараховується кількістю балів відповідно до розподілу балів, які отримують студенти (див. Робочу програму навчальної дисципліни).

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
навчальна дисципліна
«Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»

Завдання 1.

Підготувати презентацію на тему: «Внесок зарубіжних і українських вчених у становлення та розвиток педагогічної інноватики».

Вимоги до оформлення презентації (див. додаток А)

Завдання 2.

Написати есе на тему: «Кредо педагога-тьютора інноваційної формації»

Вимоги до написання есе (див. додаток А)

Завдання 3.

а) Навести 2-3 приклади використання технології «Створення ситуації успіху».

б) Розробити конспект заняття з елементами технології розв'язання винахідницьких завдань

Завдання 4.

а) Охарактеризувати сутність і спосіб реалізації конкретних технологій інтерактивного навчання (4-5 за кожним типом на вибір здобувача).

б) Змодельовати навчальне заняття з використанням проєктної технології.

в) Розробити план-конспект навчального заняття з використанням нових інформаційних технологій

Завдання 5.

а) Підготувати есе на тему: «Авторські школи в освітній системі України».

Вимоги до написання есе (див. додаток А)

б) Підготувати презентацію на тему: «Інноваційна сутність авторської школи» (авторська школа на вибір здобувача)

Вимоги до оформлення презентації (див. додаток А)

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Що зумовило виникнення педагогічної інноватики в нашій країні?
2. Проаналізуйте поняття «інновація», «новація», «новизна».
3. Проаналізуйте роль педагогічного експерименту в інноваційній діяльності педагога-тьютора.
4. Поясніть, які психологічні бар'єри виникають при організації педагогом-тьютором інноваційної діяльності? Чим вони зумовлені?
5. Доведіть, які якості треба розвивати майбутньому педагогу-тьютору, щоб сформувавши готовність до інноваційної діяльності? Чому?
6. Роз'ясніть, які шляхи розвитку інноваційної поведінки педагога-тьютора ви вважаєте найбільш ефективними? Чому?
7. З'ясуйте передумови виникнення педагогіки співробітництва.
8. Розкрийте основні ідеї педагогіки співробітництва (автори цих ідей).
9. Покажіть особливості застосування технології педагогічної підтримки.
10. Покажіть особливості застосування технології створення ситуації успіху.
11. Розкрийте суть і основні етапи технології колективного творчого виховання.
12. Як, на вашу думку, можна використовувати колективні творчі справи для виховання слухачів?
13. Розкрийте концептуальні положення технології розв'язання винахідницьких завдань.
14. Покажіть особливості змісту технології Г.Альтшуллера.
15. Як, на вашу думку, можна використати ТРВЗ для організації дозвілля дітей?
16. У чому, на вашу думку, полягає інноваційність технологій розвивального навчання?
17. Охарактеризуйте особливості технології розвивального навчання.
18. Розкрийте суть інтерактивного навчання та загальні вимоги до його організації.
19. Дайте характеристику технологій кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні трійки, два-чотири-всі разом, карусель).
20. Охарактеризуйте технології роботи в малих групах (діалог, синтез думок, спільний проект).
21. Охарактеризуйте технології роботи в малих групах (пошук інформації, коло ідей, акваріум).
22. Дайте характеристику сутності та способу реалізації технологій колективно-групового навчання (обговорення проблеми в загальному колі, мікрофон, незакінчені речення).
23. Дайте характеристику сутності та способу реалізації технологій колективно-групового навчання (мозковий штурм).
24. Дайте характеристику сутності та способу реалізації технологій колективно-групового навчання (навчаючи, учусь).

25. Дайте характеристику сутності та способу реалізації технологій колективно-групового навчання (ажурна пилка).
26. Дайте характеристику сутності та способу реалізації технологій колективно-групового навчання (аналіз ситуації).
27. Дайте характеристику сутності та способу реалізації технологій колективно-групового навчання (вирішення проблем, дерево проблем).
28. Охарактеризуйте суть та способи реалізації технологій опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, зміни позицію, неперервна школа думок).
29. Охарактеризуйте суть та способи реалізації технологій опрацювання дискусійних питань (дискусія, дискусія в стилі телешоу).
30. Охарактеризуйте суть та способи реалізації технологій опрацювання дискусійних питань (дебати).
31. Розкрийте загальні вимоги до застосування технологій ситуативного моделювання в педагогічному процесі.
32. Дайте загальну характеристику системних педагогічних технологій.
33. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі авторської школи О.Захаренка.
34. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі Українського колежу ім. В.О.Сухомлинського.
35. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі Великосорочинської школи-інтернату.
36. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі школи В.Караковського.
37. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі Школи самовизначення О.Тубельського.
38. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі школи М.Щетініна.
39. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі вальдорфської педагогіки.
40. Покажіть інноваційність виховної системи на прикладі школи С.Френе.

ПОЛІТИКА
щодо вивчення навчальної дисципліни
«Педагогічні технології в професійній діяльності педагога-тьютора»

Політика регулюється:

1. Положення про організацію освітнього процесу Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>
2. Положення про освітні програми Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/026.pdf>
3. Положення про практичну підготовку (практику) здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/024.pdf>
4. Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>
5. Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/039.pdf>
6. Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/006.pdf>
7. Положення про контрольні заходи Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/003.pdf>
8. Положення про дистанційне навчання Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/005.pdf>
9. Положення про розроблення навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/017.pdf>
10. Положення про робочу програму навчальної дисципліни Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/008.pdf>

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Автомонов П.П. Педагогіка діалогу : інновації зарубіжної школи: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2012. 271 с.
2. Авторські педагогічні технології в освітньо-виховному середовищі вищої школи: колективна монографія / Акімова О. В. (керівник), Каплінський В. В., Галузьяк В. М., Сапогов В. А., Столяренко О. В., Губіна С. І., Хамська Н. Б., Холковська І. Л., Шестопалюк О. В. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 180 с.
3. Акініна Н.Л. Тьюторство: зарубіжний досвід. *Історико-педагогічні студії: науковий часопис*, 2018. № 11–12. С.33 – 38.
4. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя. Київ: Інформ. системи, 2010. 342 с.
5. Богданова І. М. Педагогічні інновації в школі підготовки вчителя: кінець ХХ – початок ХХІ століття: монографія. Одеса: М. П. Черкасов. 2009. 157 с.
6. Галузева Концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (Наказ Міністерства від України від 14.08.2013 № 1176). URL : http://guonkh.gov.ua/normative/nakazi_monu/140/5487.html.
7. Гуревич Р.С., Кадемія М. Ю., Шевченко Л. С. Інтерактивні технології навчання у вищому педагогічному навчальному закладі: навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. 309 с.
8. Дем'яненко Н.М. Тьюторство і тьюторська технологія: навчальна програма: навч.-метод. комплекс фахової підготовки магістрів галузі знань «Освіта». Київ, 2017.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.
11. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Основа, 2012. 176 с.
12. Жовтоніжко І.М., Бабакішієва Є.Н. Деякі відмінності використання тьюторської діяльності в системі дистанційної освіти. *Педагогіка: традиції та інновації*. 2017. С. 159–163.
13. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
14. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник / Упорядник Г. О. Сиротенко. Полтава: ПОППО, 2006. 124 с.
15. Інноваційні освітні технології: Івано-Франківська область: інформ. довідник / авт.-упоряд.: О.Я.Мариновська, Р.М.Зуб'як. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2018. 68 с.
16. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: монографія / Доброскок І. І., Коцур В. П., Нікітчина С. О.

- та ін. / наук. ред.. В. П. Коцур; укладач О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький: Видавництво С. В. Карпук, 2008. 285 с.
17. Інноваційні педагогічні технології: посібник / за ред. О. І. Огієнко; Авт.кол.: О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Ю. Л. Радченко, Л. О. Мільто, К. В. Годлевська, Ю. М. Кобюк. Київ, 2015. 314 с.
 18. Інноваційні пошуки в сучасній освіті / Г. М. Перевознікова (упоряд.); Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук (ред.); Центр. ін-т післядипломної пед. освіти АПН України. Київ: Логос, 2005. 220 с.
 19. Інновації як основа змін освітньої практики. Інформаційно-методичний збірник / Упорядник Г. О. Сиротенко. Полтава : ПОІППО, 2005. 160 с.
 20. Кисельова О. Б. Сучасні інформаційні технології в освіті: практикум. Харків: ХГПА, 2014. 102 с.
 21. Кіяшко О. О. Інноваційні педагогічні технології підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації: дис... канд.. пед.. наук. Луганськ, 2001. 262 с.
 22. Козак Л. В. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: монографія / за ред. С. О. Сисоевої. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 600 с.
 23. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків : Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.
 24. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.
 25. Косинський В. І., Швець О. Ф. Сучасні інформаційні технології: навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. 318 с.
 26. Мариновська О.Я. Педагогічна інноватика. Менеджмент інновацій: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Місто НВ. 2019. 504 с.
 27. Меркулова Н.В. Професійна підготовка тьюторів у вищих навчальних закладах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 54. С. 173–177. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2017_54_247.
 28. Методичні вказівки щодо семінарських занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Сучасні технології освітнього процесу» для підготовки доктора філософії денної та вечірньої форм навчання за всіма спеціальностями / Укл. Т.Б.Поясок, О.І.Беспарточна. Кременчук, 2018. 92с.
 29. Методичні рекомендації з курсу «Тьюторство у сфері освіти»: метод. рек. / уклад. К.П.Осадча. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2017. 113 с.
 30. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України №344/2013). URL : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
 31. Осадча К. Сучасні моделі підготовки педагогів до здійснення тьюторської діяльності. *Збірник наукових праць Уманського державного*

- педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2018. Вип. 1. С. 207-214.
32. Осадча К.П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності: монографія. Мелітополь: ФО-П Однорог Т.В., 2019. 424 с.
 33. Освітні технології: навч.-метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіхтенко, О. М. Любарська та ін.; за Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ, 2005. 417 с.
 34. Паламарчук В. Ф., Даниленко Л. І. Тенденції розвитку інноваційних процесів у вищій освіті України. *Вісник післядипломної освіти* : збірник наукових праць / Ред. кол.: В. В. Олійник (гол. ред.) та ін. Київ, 2005. Вип.1. С. 154–167.
 35. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів; за ред. І.Ф.Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.
 36. Перспективні освітні технології: наук.-метод. посібник / За ред. Г. С. Сизоненко. Київ: Гопак, 2000. 560 с.
 37. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.–метод. посіб. / За ред. О. І. Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2003. С. 8–18; 33–80.
 38. Проект Концепції «Нова школа. Простір освітніх можливостей» URL : http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/2016/nova_shkola_proekt.pdf.
 39. Сафіулін В. І. Інноваційний пошук нових технологій навчання. *Інноваційні пошуки в сучасній освіті* / За ред. Л. І. Даниленко, В. Ф. Паламарчук. Київ: Логос, 2004. С. 53 – 64.
 40. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.
 41. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 346 с.
 42. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : монографія. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 400 с.
 43. Урусський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності : методичний посібник. Тернопіль: ТОКШПО, 2005. 96 с.
 44. Феномен інновацій : освіта, суспільство, культура : монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка. 2008. 472 с.
 45. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 222 с.
 46. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб. Київ: Вища шк., 2004. 207 с.

Зразок оформлення самостійної роботи

Вимоги до оформлення презентації

Презентація (від англ. presentation – представлення, показ) – це набір картинок-слайдів на певну тему, який зберігається у файлі спеціального формату. Кожен слайд містить довільну текстову, графічну, відеоінформацію, анімацію, звук, діаграми та графіки, табличні й інші матеріали. Мультимедійна презентація створюється за допомогою програми PowerPoint, якою можуть використовувати викладачі, які не є фахівцями у галузі інформаційних технологій.

Вимоги до змісту презентації:

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6–8 слів;
- усього на слайді має бути 6–8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайда;
- у заголовках мають бути і великі, і малі літери (а не тільки великі);
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективного передавання даних;
- кількість блоків статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підпис до ілюстрації розміщується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.
- відповідність змісту презентації поставленим дидактичним цілям і завданням теми;
- дотримання прийнятих правил орфографії, пунктуації, скорочень і правил оформлення тексту (відсутність точки в заголовках тощо);
- відсутність фактичних помилок, достовірність інформації;
- лаконічність і завершеність тексту на слайді;
- найбільш важлива інформація – у центрі слайду;
- наявність не більше одного логічного наголосу: яскравість, обведення, миготіння, рух;
- інформація подається привабливо, оригінально, що звертає увагу слухачів.;
- презентація не повинна бути монотонною і громіздкою (оптимальна кількість 7–10 слайдів).

Вимоги до написання есе

Есе (фр. *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом, з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на відвертість і розмовну інтонацію.

Структура есе

Титульний аркуш

Вступ: місія здобувача щодо розгляду теми есе, його авторське бачення – гіпотеза або сутність та обґрунтування вибору цієї теми. Мета та завдання роботи – очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо правильно *сформулювати питання, на які ви збираєтесь знайти відповідь у ході свого дослідження.*

При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» тощо.

Основна частина: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строгі міркування) пропоновану тезу. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використати графіки, діаграми й таблиці. Залежно від поставленого питання аналіз проводиться на основі наступних категорій: причина – наслідок, загальне – особливе, форма – зміст, частина – ціле, сталість – мінливість.

У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, підкріплений графічним або ілюстративним матеріалом. Отже, наповнюючи розділи аргументацією, необхідно в межах параграфа обмежити себе розглядом однієї головної думки. Добре перевірений спосіб побудови есе – використання підзаголовків для позначення в головній частині ключових моментів аргументованого викладення. Сукупність підзаголовків допомагає побачити те, що пропонує зробити здобувач (чи є добрим його бачення). Ефективне використання підзаголовків – не тільки визначення основних

пунктів, які здобувач бажає висвітлити, це також наявність логічності у висвітленні теми есе.

Висновок: узагальнення й аргументовані висновки до теми тощо (підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині). Методи, що рекомендують для складання висновку: повторення, ілюстрація, цитата. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як вказівка на застосування дослідження, на розвиток взаємозв'язків з іншими проблемами.

Стиль викладу

Есе (1) як жанр письмової творчої роботи.

Мета творчого аналітичного есе (1) полягає в тому, щоб у довільній формі (письмово) викласти свою позицію щодо проблеми, що розглядається.

Внутрішня структура есе може бути довільною (хоча в рекомендаціях пропонується структуру есе). Оскільки есе – це мала форма письмової роботи, доцільним є повторення висновків у кінці.

При формулюванні проблеми потрібно враховувати, що есе відрізняє конкретна тема та суб'єктивне її трактування. Предмет теми в есе набагато вужчий, ніж, наприклад, в рефераті.

Есе (2) як елемент формалізованого виду письмової роботи.

Есе (2) – це теж творча аналітична письмова робота, однак вона характеризується адресністю, тобто адресується, наприклад, викладачам і повинна відобразити не стільки своєрідність студентської точки зору, скільки володіння здобувачами певним колом знань. Тому в есе (2) важливо продемонструвати здатність побудувати відповідь на поставлене питання за відповідним планом, передавши основні змістові моменти. Очікуваний формат есе (2) являє собою зв'язний текст, що може бути структурованим в пункти, підпункти.

При написанні есе Вам необхідно досягти певних цілей. Коли Ваша розповідь готова, перевірте наступне:

- Чи відповів я на поставлене запитання?
- Наскільки зрозуміло і точно я виклав свої думки?
- Чи природно звучить те, що я написав, чи немає помилок?